

LADAKALNIS

3 (68)

AUKŠTAITIJOS NACIONALINIO PARKO LEIDINYS

2000 liepa-rugpjūtis

SIAME NUMERYJE

**NAUJI
BIOLOGINIAI
RADINIAI PARKE**

**EUROPOS
ŠIKŠNOSPARNIŲ
NAKTIS**

**PADALINTAS
KAIMAS**

**PALŪŠĖS
METRAŠTININKĖ**

**JAUNUJŲ EKOLOGŲ
STOVYKLA PALŪŠEJE**

TURINYS

PER 2000 MĘ-

TAKAIS
B. Šablevičius
Nauji biologiniai
radiniai Parke
2psl.

A. Čeponis
Eropos šiksnos-
sparnių naktis
3psl.

B. Šablevičius
Augalai, paviję ir
pralenkę dinozau-
rus, gyvena ligi
šiol
3psl.

KRASTOTYRA
A. Pupienis
Padalintas kaimas
5psl.

O. Marosiene
Linkmenų valsčius
5psl.

VOLUNTE
Moksleivių, daly-
vavusių kampani-
joje "Valstybinių
parkų ir institucijų
įšivystymo pro-
ektas", įspūdžiai
8psl.

KRASTOTYRA
R. Ramanauskienė
Palūšės
metraštinkė
9psl.

L. Stanaitis
Jaunieji ekologai
stovyklavo Palūšėje
11psl.

J. Šarskutė
Ekomaratonas
13psl.

NORINTIAMS
PATIŪTI GANTUS
PAGLAPТИS
D. Savickaitė
Patarimai gry-
baujančiam
14psl.

ŽMOGAUS
ECOLOGIJAI
R. Kairaitis
Bendraukime
sékminges
15psl.

LEIDĖJAS NEATSAKO
UŽ AUTORIŲ NUOMONĘ

PARKO GRIIU TAKAIS

NAUJI BIOLOGINIAI RADINIAI PARKE

PER 2000 MĘ-
TU AKTYVIOS GAM-
TOS LAIKOTARPI TE-
KO LAIMĖ ATRASTI
NAUJAS AUGALŲ IR
GYVŪNU RŪŠIS, IKI
TOL NEŽINOTAS ANP
TERITORIOJE.

AUGALAI

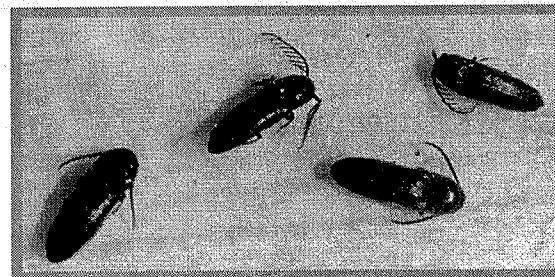
1. **Melsvasis gencijonas** (*Gentiana cruciata*). Maždaug prieš 25 metus botaniškai jis užregistruavo Daunorių km. apylinkėse. Parko darbuotojai ten jo nerado iki šiol, be to, ta radimvietė iki 1997 m. buvo už Parko ribų. 2000 m. gencijonas surastas šalia Pervieniškių kaimo, (Vajuonio ežero pietinės įlankos gale) pušynėlio pamiskėje. Tai buvo 3 kelmeliai, gausiai žydėjo.

2. **Plačialapis katilėlis** (*Campanula latifolia*). Derringą augimviečių, plačialapių miškų augalas netikėtai rastas ir pas mus – sausų spygliuočių miškų zonoje. Bet katilėliai, aišku, pasirinko drėgnas vietas su humusingu dirvožemiu. Žydingys augalai atrasti Šaminio ir Pakaso ežerų paezerėse.

3. **Didysis debesylas** (*Inula helenium*). 3 kelmeliai aptiki Ažvinčių girios 55 kv. miško pievelėje. Augalai skurdūs, nes augimviečėje – sausas smėlinis dirvožemis.

PAUKŠČIAI

1. **Dirvinis sėjikas** (*Pluvialis apricaria*). Šie tundrų tilvikai Lietuvoje per tik keliосe aukštapelkėse ir yra labai reti. Bet migracijų metu į mūsų šalį užklysta ir didesnias pulkais. Ne pavyko jų stebeti anksčiau, tik 2000 08 18 ir 2000 09 01 penkių bei septynių paukščių grupės buvo pastebėtos pievose šalia Kretuono ežero.

Medienvabalai (*Dirrhagus lepidus*).

fot. B. ŠABLEVIČIUS

VABALAI

Toliau tiriant biologinę įvairovę, Parke rastos retos ir labai retos Lietuvoje vabalų rūšys. Buvo ir tokios, kurios dar neįtrauktos į Lietuvos faunos sąrašus (kaip dar nerastos). Dėl to yra vabalų, neturinčių lietuviško vardo.

1. **Eliniaragis** (*Lucanus cervus*) (šeima Eliniavabalai). Miškininkų km. V.Danilevičius savo sodyboje 1996 m. ir 1997 m. rado po vieną vabalą. Deja, abu rūšies patinėliai nebuvu išsaugoti. Vabalai arba atskrido iš čia pat esančios Minčios giros, arba buvo atvežti iš giros su mediena. Šie elniaragiai Lietuvoje imta laikyti išnykusiais.

2. **Dromius longiceps** (Žygiai). Dringio ež. Ožkų rage, pušyne, po pušies žieve. 1 egz., 2000 04 10.

3. **Corticeras longulus** (Juodvabalai). Dringio ež. Ožkų rage, pušyne po pušies žieve. 2 egz., 2000 04 10.

4. **Sengirinis juodvaba-**

Straubliukai (*Cossomus parallelepipedus*).

lis (*Neomidia haemorrhoidalis*) (Juodvabalai). Kaltanėnų gir., pušyne, po pušies žieve. 1 egz., 2000 rugusėjo mėn.

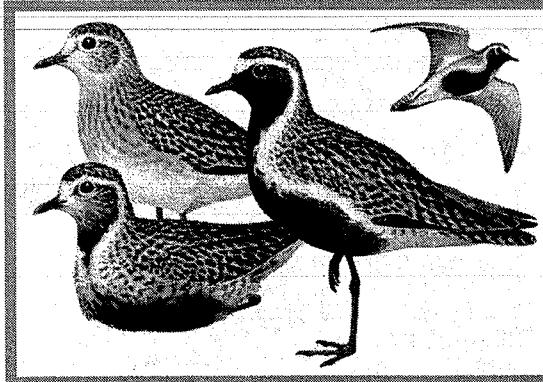
5. **Eledona agricola** (Juodvabalai). Ginučių ažuolyne, ažuolo kempinėje. 6 egz., 2000 04 20.

6. **Pachytala meda** (Ūsučiai). Ažvinčių sengirėje ant skėtinio augalo žiedyno. 1 egz., 2000 06 28. (Lietuvoje téra sugauti 2 vabalai, bet be kilmės nurodymų. Kauñe LŽŪU).

7. **Atomaria fuscata** (Slapūnvalbai). Dringio ež. Ožkų rage, pušyne, pagautas ore. 1 egz., 2000 04 10.

8. **Dendrophagus crena-**

Dirviniai sėjikai (*Pluvialis apricaria*).

tus (Plokščiavabalai). Ten pat, po pušies žieve. 1 egz., 2000 04 10.

9. **Dirrhagus lepidus** (Medienvabalai). Kaltanėnų parke ant seno žilvičio kelmo 5 egz., 2000 05 22.

10. **Mycetaea hirta** (Pelėsiavabalai). Palūšėje, Parke direkcijos patalpose. 1

egz., 2000 07 19. Nėra Lietuvos faunos sąrašuose.

11. **Mycetina cruciata** (Pelėsiavabalai). Ažvinčių girioje beržo kempinėje, 1 egz., 2000 07 29.

12. **Skydamarinė boružė** (*Stethorus punctillum*) (Boružės). Palūšėje, sugauta ore. 1 egz., 2000 05 19. Mažiausia dievo karvystė Lietuvoje.

13. **Raudonraištis kempinvalis** (*Tritoma subbasalis*) (Kempinvalbai). Ginučių ažuolyne, kempinėje, 8 egz., 2000 04 25 ir Kretuono ež. Skuivinės saloje, kempinėje. 1 egz., 2000 05 24.

14. **Sphaeroderma testaceum** (Lapgraužiai). Ažvinčių girioje, ant skudūčio žiedų. 1 egz., 2000 07 29.

15. **Cossomus parallelepipedus** (Straubliukai). Kaltanėnų parke, po žilvičio žieve. 6 egz., bet paimtas 1 egz., 2000 05 22.

16. **Lixus punctiventris** (Straubliukai). Kūrinėlų pelkėje, ant plačialapės rūgštynės. 8 egz., 2000 06 19.

Bronius ŠABLEVIČIUS
vyr. ekologas

EUROPOS ŠIKŠNOSPARNIŲ NAKTIS

Jau nuo 1997 metų visoje Europoje iš rugsėjo 2 iki 3 naktį vyksta renginys "Europos šikšnosparnių naktis". I renginius susirenka visi šikšnosparnių mylėtojai ir visi norintys apie juos daugiau sužinoti, taip išreikšdami pagarbą šiemis naktiniams žmogaus pagalbininkams, nes jie naktį maitinasi naikindami žemės ūkio kenkėjus, kurių paukščiai ir kiti gyviai negali sugauti dieną. Naktinuose rengi-

niuose susirinkę žmonės turi galimybę pamatyti gyvus šikšnosparnius, paklausyti jų skleidžiamų garsų, daugiau sužinoti apie jų paslaptinę gyvenimą. Tokie renginiai pradėti organizuoti, nes dauguma Europos šikšnosparnių rūšių pradėjo sparčiai nykti. Taip norima atkreipti dėmesį į šių žvėrelių apsaugą.

Dauguma Europos šikšnosparnių rūšių yra migranti, todėl rudenį kaip ir

paukščiai traukia į šiltesnius Europos regionus. Siekiant išsaugoti migruojančias rūšis 1991 metais Vakarų Europos šalys pasiraše Europos šikšnosparnių apsaugos sutartį. Jos tikslas išsaugoti nykstančią šikšnosparnių populiaciją ir užtikrinti jų apsaugą. Bet vėliau tapo aišku, kad praktiškai įgyvendinti šią sutartį yra labai sunku, tam trukdo seni žmonių prietarai apie šikšnosparnių aklumą ir išproti veltis į žmo-

nų plaukus ir dėl ko yra su-naikinta ne viena jų slėptuvė. Todėl yra rengiami tokie renginiai kaip "Europos šikšnosparnių naktis".

Šiais metais ir Aukštaitijos nacionaliniame parke Palūšėje buvo surengtas tokis renginys. Sulaukėme svečių iš Sirvetos, Sartų regioninių parkų ir Kuršių nerijos nacionalinio parko. Buvo pastatytu 2 tinklelių, į kurriuos turėjo įkliūti žvėreliai, kad būtų nustatyta jų rūšis,

išmatuoti, sužieduoti ir vėl paleisti į laisvę. Tačiau gal dėl šalto oro ar kitų priežaščių, prastovėjė visą naktį tinklai buvo tušti, bet visi turėjo puikią galimybę pamatyti šikšnosparnius skraidančius ir paklausyti jų balsų. Pagal šikšnosparnių skleidžiamą ultragarsą buvo nustatyta, kad tai šikšniukas nykštukas (išrašytas Raudonają knygą) ir Natuzijaus šiksnys.

Ekologas A. ČEPONIS

AUGALAI, PAVIJĘ IR PRALENKĘ DINOZAURUS, GYVENA LIGI ŠIOL

Varpeniai – maži paparčiai. Per visą gyvenimą gali net neįtarti, kad šalia tavo sodybos auga varpeniai. Bet juos atpažinus ir suradus, žmogui ir paprasta pieva taptų žymiai įdomesnė, nei ligi tol. (Jų išvaizda geriausiai parodo nuotraukos).

Labiau patyrusi akis varpenius pastebi ir žolėje, ir po eglių paunksne. Lietuvoje žinomi 5 rūšių varpeniai, o Parke – 4.

Paprastasis varpenis (*Botrychium lunaria*). Dažniausias iš visų penkių. Juos surandame sauspievėse, pa-miškėse, pakelėse, visur, kur sausa, daug saulės ir žemos retos žolės. Jei čia geltonuoja ir vienagraižės vanagės žiedai, tai paprastasis varpenis tikriausiai yra! Jo lapas stambiai karpytas, skiltelės čerpiškai kloja viena kitą. Lapu labai skiriasi nuo kitų gentainių. Išauga pavasario vidury. Parke auga daugely vety, jos net nebeskaičiuojamos.

Daugiaskiltis varpenis (*Botrychium multifidum*). Trikampio formos lapas gausiai karpytas, bet skiltelės apvalios. Jis irgi auga sauspievėse, pakelėse. Jei

pievoje auga briedgaurių kupsteliai ("vilkašarės"), tai šiu varpenių tikimybė padėja. Išauga vasaros viduryje. Gana retas. Parke žinome 4 vietose, dar dviejose, atrodo, išnykę. Viena au-

gimvietė yra rekordiškai didžiulė, apie 400 augalų.

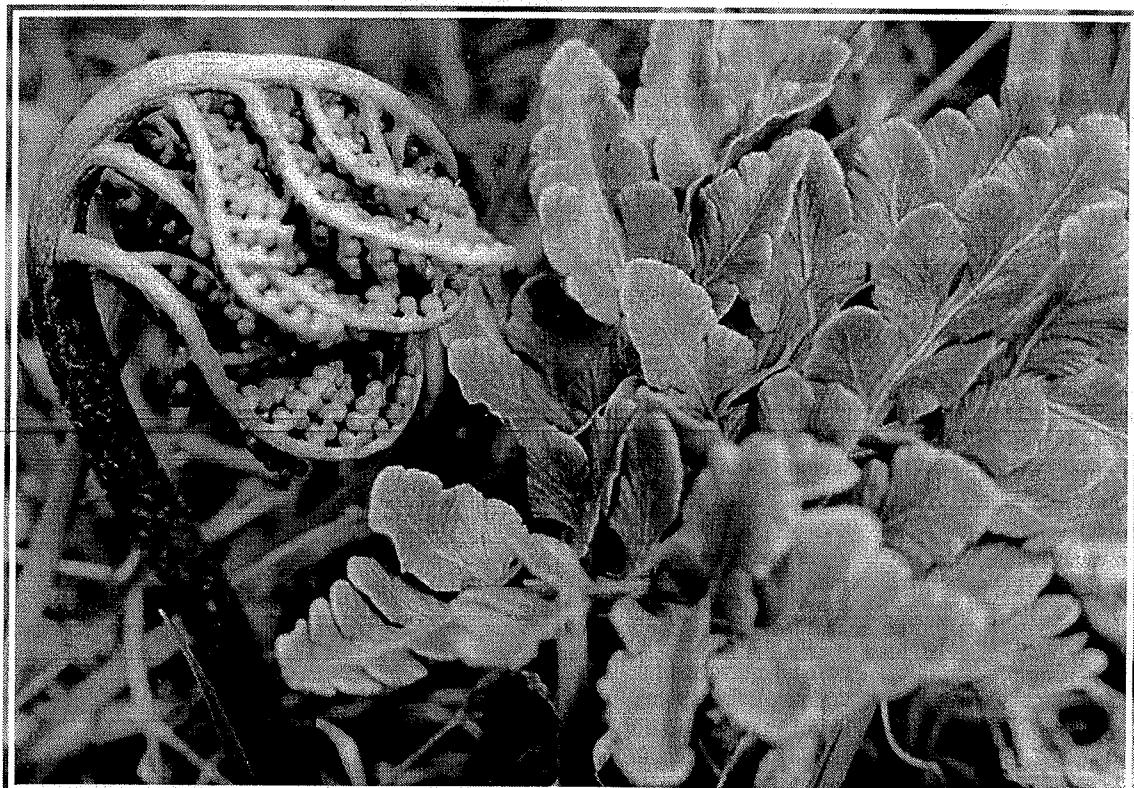
Šakotas varpenis (*Botrychium matricariifolium*). Lapas ne trikampis, smulkiai karpytas. Labai retas! Ilgą laiką jo augimo vie-

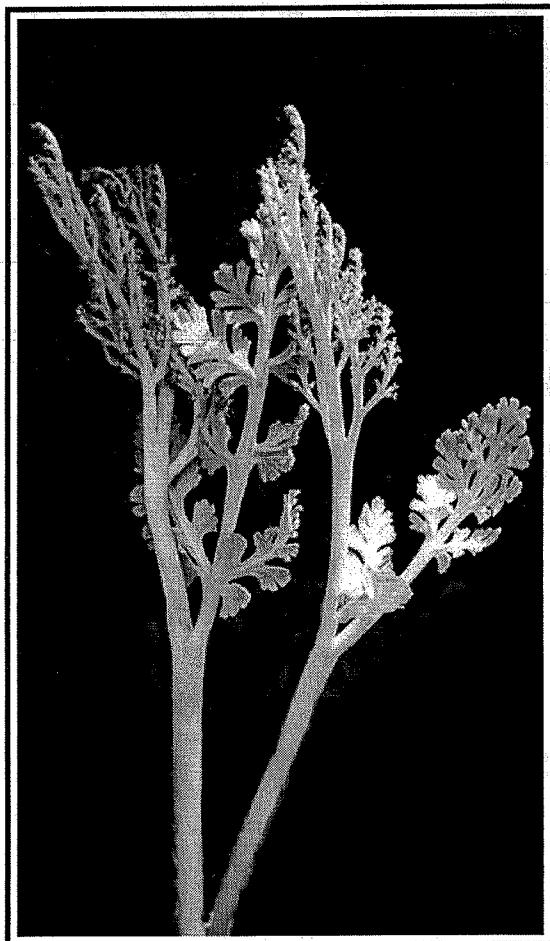
tas gaubė nežinomybė. Pasutiniu laiku tikrai žinoma buvo tik viena augimvietė (Varėnos rajone, 1991 m.). Man pačiam teko laimė patirti visą "serią" šio varpenio atradimų Ignalinos, Mo-

lėtų, Utenos, Zarasų raj. (1997-1999). Mūsų Parke atradimai irgi stebino. Kartu su ANP botanike Asta Survilaite suradome 5 augimvietes – tai labai daug!

(nukelta į 4 p.)

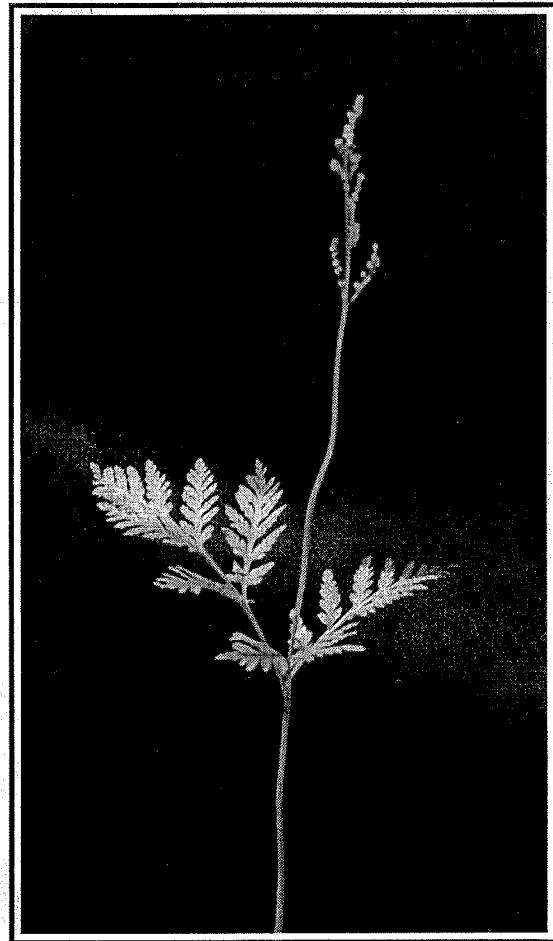
Daugiaskiltis varpenis (*Botrychium multifidum*).

Šakotasis varpenis
(*Botrychium lunaria*).

tos stebuklas: joje sunkiai suprantamame būvyje pa-slepitas būsimasis varpenis. Kai sporos subrėsta, jos iš-byra. Milijonai sporų sklaidosi ore, gula ant žemės, pasiruošę dygti. Jei visos sudygty, ilgainiui per varpenių sąžalynus nebepraeitume. Deja. Štai viena spora. Norėdama sudygti ji turi paklūti nors truputį giliau, nei žemės paviršius, nes ji gali dygti tik tamsoje. Po to spora turi surasti dirvos mikroorganizmai. Jie savo fermentais turi ištirpinti sporos apvalkalėlį. Tada išlaisvinta spora ima dygti – formuoja 1 mm skersmens polaiškis gumbelis. Gumbelį tuo pat turi aptikti dirvoje esančių grybu gijos (hifai), nes jos, palietusios gumbeli, pradeda jį maitinti. Ant to polaiškio išauga augalo vyriški ir moteriški lytiniai organai, kurie išskiria, aišku, skirtinges lytines ląsteles. Jos, lietaus ar rasos lašams padedant, turi susitikti, apsijungti ir tik po to lėtai-lėtai vystosi naujas varpenio augalėlis. Manoma, kad ap-

Virginininis varpenis
(*Botrychium virginianum*).

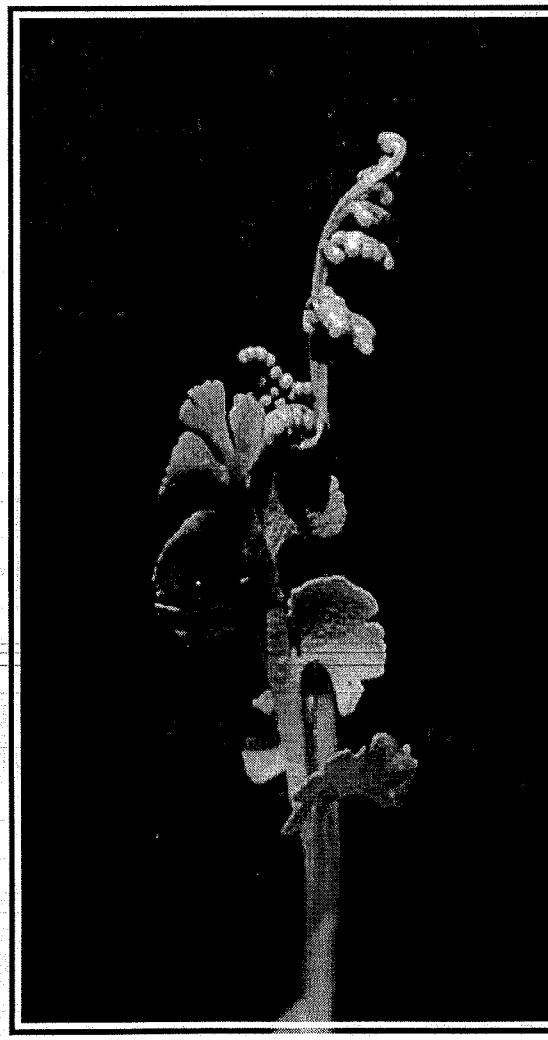
AUGALAI, PAVIJĘ IR PRALENKĘ DINOZAURUS, GYVENA LIGI ŠIOL (atkelta iš 3 p.)

Virgininiris varpenis
(*Botrychium virginianum*). Jo lapas labiausiai panašus į paparčio lapą, aiškiai trikampis, jo skiltelės tankiai sukarpytos. Nuo kitų varpenių skiriasi dar ir augimo vieta. Jei mažytų papartelį rade drėgname miške, medžių šešeliuose tarp vešlių žolynų, - tai bus virgininiris varpenis. Tačiau nesumaišykite su plaukuotuoju ir trikampialapiu paparčiais! Lietuvoje labai retas, o Parke, vėlgi, turime net 2 augimvietes. Viena jų išsidriekusi per visą kvartalą, kita – gūžiasi mažame drėgname eglynelyje. Abi šios vietas – Ažvinčių girioje.

Varpeniai nežydi. Jie dauginasi sporomis. Tai rodo, kad varpeniai, kaip ir kiti papartainiai, buvo vieni iš

ankstyviausių augalų. Žemėje, išbuvojė prieš 350 mln. metų. Tada medžių aukščio ir storio paparčiai sudarė pirmuosius miškus mūsų planetejoje. Iš jų vėliau "susislėgė" visiems gerai žinoma akmens anglis. Pasaulioje ir dabar tebéra apie 10000 rūšių paparčių, bet varpenių genčiai priklauso tik 35 rūšys.

Varpeniai savo kuklia išvaizda retai atkreipia į save dėmesį. O gaila, nes tai labai savita, įdomi ir, aišku, paslaptinga augalų grupė. Štai, kad ir jų dauginimasis ir gyvenimo būdas. Jie yra mikotrofiniai augalai. Taigi, jei dirvos grybienu menkai maitina varpenių šaknis, jie skursta, kartais visai neišdygsta, laukia geresių salygų. Varpeniai išaugina vieną lapą, bet iš 2 dalijų: iš žaliosios dalies ir sporangių kekės. Abi lapo dalys turi po atskirą lapo kotelį. Sporangės – tai mažyčiai rutulėliai, kuriuose išauga sporos. Vos akimi matomoje sporoje (dažniausiai – nežiūrimo mažumo) slypi didysis gam-

Paprastasis varpenis
(*Botrychium lunaria*).

sivaisinimas įvyksta tik susijungus skirtinges polaiškių ląstelėms. Dievaži, tik esant milijonams sporų, išdygsta pavieniai augalai. Juk reikia, kad visa ta daugybė įvykių įvyktų vienas po kito griežta tvarka ir kiekvienas jų – tinkamu momentu. Tai todėl, kad geologinėje Žemės praeityje, kai augalai tik formavosi, gamta dar nebuvó išradusi paprastesnio dauginimosi būdo, juk žiediniai augalai atsirado žymiai vėliau.

Atrodo, kad varpeniai Lietuvoje niekas iš profesionalų botanikų nesidomi. Prof. J. Naujalis yra vienas rimčiausiai papartainių tyrejų, bet ar išliko tokis iki šiol?

Lauko ekspedicijų patyrimas rodo, kad varpeniai nėra tokie reti, kaip buvo tikima. Reikiā vieno: tikrinti varpeniams būdingus biotopus. Tai ryškiai patvirtina šiu eilučių autorius šakotojo varpenio radiniu.

Bronius ŠABLEVIČIUS,
nuotraukos autorius

Paprastasis varpenis
(*Botrychium lunaria*).

KRASTO MŪRA

PADALINTAS KAIMAS

Lenkams 1920 m. užgrobus Vilniaus kraštą, Lietuva buvo perkirsta pusiau. Toks pat tragiškas likimas ištiko atskirus kaimus.

Ignalinos rajone vaizdingo Dringio ežero pakrantėje iškūrės Vaišniūnų kaimas. Per šį kaimą į Dringio ežerą įteka Švoginos upė. Ja kaip tik ir buvo išvesta demarkacijos linija. Dalis kaimo pasiliko nepriklausomoje Lietuvoje, o likusioji dalis tapo okupuoto Vilniaus krašto teritorija. Buvo net tokų atvejų, kai žmonės gyveno vienoje demarkacijos linijos pusėje, o jų laukai liko kitose. Reikėjo prašyti okupantų leidimo nueiti ar nuvažiuoti į savo žemės sklypą, išvesti gyvulį į ganyklą. Dringio ežeras, kaip ir kaimas, buvo perskirtas į dvi dalis.

“Mūsų sodyba liko Lietuvos pusėje. Kartą į lenkų pusę perbėgo per upę mūsų arklys. Mama nuėjo parsivesti. Ją tuoju suémė lenkai ir išlaikė areštavę porą savaičių Švenčionyse. Net septynerių metų amžiaus seserį, nuėjusią už linijos pasitus kaimo vaikus, buvo areštavė. Lenkų užgrobtoje kaimo pusėje buvo pradinė mokykla. Tačiau likusios Lietuvoje kaimo dalies vaikams jos lankytis neleido. Teko jiems net 10 kilometrų į Ginučius – pradinę mokyklą eiti.

Iš pradžių Vaišniūnų kaimo veikė “Rytų” mokykla. Joje vaikai buvo mokomi lietuviškai. Pasakui lenkų valdžia mokyti lietuviškai uždraudė. Mokytojas turėjo namuose mokyti susirinkusius keliais vaikus. Pagaliau 1935 m. paskyrė mokyto-

ją lenką Blaževičių, kuris pamokas pravesdavo tik lenkų kalba. Todėl vaikai nieko nesuprasdavo. Tuomet buvo paskirtas mokytojas Liudvikas Kimbaras. Pamokos buvo pravedamos ir lenkiškai, ir lietuviškai. Tikslas buvo aiškus – sulenkinti kraštą.

Kaimo kapinės taip pat buvo lenkų pusėje.

Kai laidodavo lenkų pusėje, mirusi mūsų kaimo žmogų, mes tik iš tololo stebėdavome laidotuvės. Palydėti mirusį į kapines neleisdavo.

Pasienyje klestėjo kontrabanda. Į Lenkiją iš Lietuvos slapta per sieną gabendavo cukrų, druską, pipirus, sachariną ir kitas prekes. Dringio ežeru iš Beržų salos į lenkų pusę plukdydavo veršius ir ten parduodavo. Iš Lenkijos buvo gabenami audiniai, degtinė. Iš Lenkijos druską parduodavo latviams (su Lietuva nebuvu jokių prekybinių ryšių). Iš Latvijos lenkų druską pirkavo lietuvių, o kontrabandininkai ją vėl gabeno atgal į Lenkiją. Tačiau ilgą kelią nukeliaus druska buvo pigesnė, negu iš kasyklų tiesiog patekusi į parduotuvės.

1939 m. Lietuvai atgavus dalį Vilniaus krašto, Vaišniūnų kaimas susi Jungė.”

*Pasakojo Ona Čeponienė ir Antanas Rukšėnas
A. PUPIENIS*

LINKMENŲ VALSČIUS

Informacinė medžiaga apie Linkmenų valsčių, viršaičius, seniūnijas ir seniūnus
1918-1939 metais

1918 m. vasario 16 d. pa-skelbus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, Lietuvos Valstybės Tarybos sudaryta Vyriausybė išleido vi-suomeni atsišaukimą steigtis visuose parapijų centruose parapijinius komitetus dėl valdžios organų perėmimo savo žinion iš besitraukiančių vokiečių okupaciinių ka-rių. Visuose kaimuose buvo išrinkti kaimų igaliotiniai, kurie vėliau ir sudarė pirmuosius savivaldybės organus. Tačiau, tik atsitraukus paskutiniams vokiečių būriams, 1918 m. gruodžio mén. ių vietą užplūdo bolševikų būriai, sutrukė visa savivaldybių darbą ir panai-kinę jų organus. Savivaldybių veikimas Rytių Lietuvuje buvo sustabdytas, nes vis-
a valdymą perėmė į savo rankas bolševikų revoliuciniai komitetai. Tokia padėtis tėsėsi iki bolševikų atsi-traukimo 1919 m. birželio mén. Atsitraukus bolševikams, susikūrė valsčių savi-valdybės.

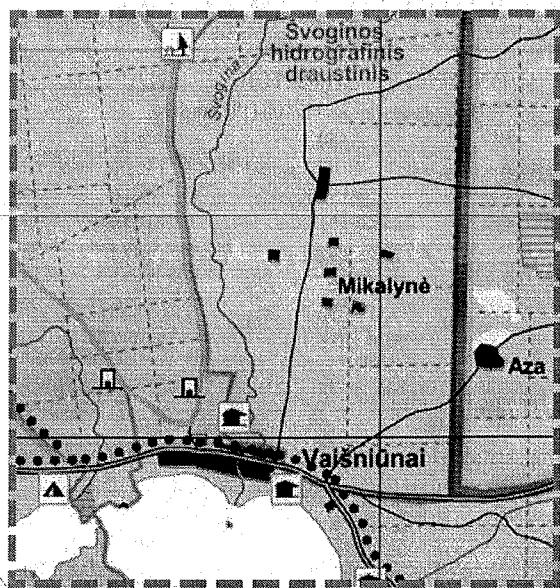
1918-1920 m. Linkmenų valsčius priklauso Švenčionėlių apskričiai. 1920 m. pradžioje lenkams okupavus Vilniaus kraštą, Linkmenys atsidūrė okupuotoje pusėje. Liepos mén. Linkmenų valsčius atiteko į lietuvių rankas, bet spalio mén. lenkų generalas Želigovskis vėl okupa-vuo valsčių. Iki 1923 m. Lietuvos-Lenkijos demarkacijos linijos nustatymo Linkmenų valsčius buvo neutralioje zonoje. Tačiau jau 1921 m. vasario 15 d. Linkmenų valsčiaus igaliotiniai,

dauguma balsų nutarė sudaryti valsčių iš lenkų neokupuotos Linkmenų dalies, t.y. $\frac{3}{4}$ viso Linkmenų valsčiaus. Nuo šio laiko Linkmenų valsčius priklauso Utenos apskričiai. Valsčiaus būstine tapo Salduiškio miestelis. Valsčiai vadovavo Valsčiaus tarybos išrinktas viršaitis, ne jaunesnis kaip 30 metų, renkamas 3 metams, o nuo 1931 m. – 7 metams, ir jo padėjėjas.

Valsčiai buvo skirstomi į seniūnijas. Seniūniją sudarė kaimas, miestelis ar jų junginys. Visus seniūnijos reikalus sprendė seniūnijos gyventojų susirinkimas, vadinas kaimuose. Seniūnijos gyventojų susirinkime, kuris rinko seniūnų ir jo padėjėją, turėjo teisę dalyvauti ir balsuoti ne jaunesnis kaip 24 m. asmuo, išgyvenęs seniūnijos ribose ne mažiau kaip 1 metus ir kuris mokėjo ar privalėjo mokėti nekilnojamuoju turto arba žemės, prekybos, pramonės, amato, asmens pajamų arba savivaldybės mokesčius, buvo valsčių tar-nautojas ar baigė aukštąją ar spec. žemės ūkio mokyklą.

Seniūnas – vykdomasis seniūnijos organas. Seniūnu galėjoapti ne jaunesnis kaip 24 m. asmuo, turėjus teisę dalyvauti krovėje. Seniūnas veikė pagal aukštęs savivaldybės organų nurodymus. Faktiškai jis buvo valsčiaus viršaičio potvarkių ir nurodymų vykdymas seniūnijoje.

(nukelta į 6 p.)

LINKMENŲ VALSČIUS

(atkelta iš 5 p.)

Linkmenų valsčiaus viršaičiai

1920 08 – 1921 11 25	Silvestras Kindurys, Gabrio. Gimė 1863 m. Lietuvis, katalikas. Gyveno Kulinių kaime.
1921 11 25 – 1922 04 03	Vincas Kardelis. Lietuvis, katalikas.
1922 04 03 – 1922 11 13	Vladas Gimžauskas. Lietuvis, katalikas.
1922 11 13 – 1924 10	Antanas Zitikis, Vinco. Gimė 1867 m. Lietuvis, katalikas, tautininkas. Gyveno Ažubalio I km.
1924 10 – 1926 06	Vladas Valiulis, Liudo. Gimė 1889 m. Lietuvis, katalikas, tautininkas. Turėjo 42 ha žemės. Gyveno Palsodės II km.
1926 06 19 – 1928 08 13	Antanas Lašinskas. Lietuvis, katalikas.
1928 08 13 – 1928 10 03	Antanas Zitikis, Vinco. Gimė 1867 m. Lietuvis, katalikas, tautininkas. Gyveno Ažubalio I km.
1928 10 03 – 1930 09	Vincas Šustikas. Lietuvis, katalikas.
1930 09 – 1936 10 14	Jonas Šalčiūnas, Justino. Gimė 1885 m. liepos 21 d. Vedės, lietuvis, katalikas, nepartinis. Išsilavinimas pradinis. Turėjo 32 ha žemės. Gyveno Indubakių km.
1936 10 14 – 1940	Adolfas Leleiva, Adomo. Gimė 1892 m. Lietuvis, katalikas, tautininkas.

Linkmenų valsčiaus taryba

Valsčiaus Tarybos nariais įvairiais laikotarpiais buvo:

Vladas Gimžauskas,
Silva Kindurys,
Vincas Kardelis,
Jonas Gimžauskas,
Vladas Valiulis,
Antanas Zitikis,
Antanas Lašinskas,
Justas Rukšėnas,
Kazys Didžiapetris,
Kazys Žiemis,
Adomas Kindurys,
Vincas Šustikas,
Jurgis Didžiapetris,
Kazys Gaivenis,
Juozas Dailydė,
Jonas Bivainis,
Pranas Rastenis,
Vincas Šustikas,
Adolfas Leleiva,
Adolfas Telksnys,
Kazys Graužinis.

Linkmenų valsčiaus seniūnai

1925 m. Labanoro seniūnijos seniūnas – Viktoras Peluričis.
Strokinių seniūnijos seniūnas – Mykolas Bikus.
1927 m. Seniūnijų skaičius sumažintas nuo 10 iki 6.
1928 m. Gatakiemio seniūnijos seniūnas – Antanas Deveikis. Gimė 1868 m. Buvo beraštis, linkes prie degtinės, ne visada išlaikyavo tarnybines paslaptis. Gyveno Gatakiemio kaime. Jo pavaduotojas – 27 metų Juozas Trinkūnas. Gatakiemio seniūnija dėl mažo-gyventojų skaičiaus vėliau buvo panaikinta.
1929 m. Kirdeikių seniūnijos seniūnas – Jonas Rastenis.

Linkmenų valsčiaus seniūnijos 1931-1934 m.

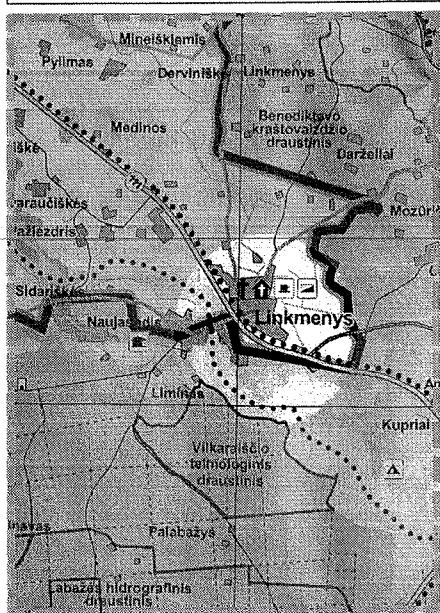
SENIŪNIA	SENIŪNAS	SENIŪNO PAVADUOTOJAS
Ginučių	Jonas Paukštė	Petras Rukas
Kemešio	Antanas Šinkūnas	Jonas Deveikis
Kirdeikių	Petras Jackevičius	Liudas Bikus
Krivasalio	Jonas Rastenis	Justas Juršys
Labanoro	Jonas Vasiulis	Vincas Dičius
Palsodės	Antanas Deveikis	Jonas Trinkūnas
Saldutiškio	Antanas Klimašauskas	

Linkmenų valsčiaus seniūnijos 1934-1937 m.

SENIŪNIA	SENIŪNAS	APGYVENDINTŲ VIETOVIŲ	GYVENTOJŲ SKAIČIUS (1934 m.)	PLOTAS (ha)
Ginučių	Jonas Paukštė	23	843	1511
Kemešio	Antanas Šinkūnas	17	922	13666
Kirdeikių	Petras Jackevičius	13	1341	2010
Krivasalio	Antanas Jakutis	25	1114	1719
Labanoro	Jonas Valiulis	24	928	1331
Palsodės	Antanas Deveikis	19	675	1534
Saldutiškio	Antanas Klimašauskas	21	937	1560
IŠ viso:		142	6760	11031

Pastaba: 1934 m. seniūnų rinkimuose turėjo teisę balsuoti 1148 gyventojai, balsavo 502, t.y. 43,7%.

1937 m. birželio 22 d. Utenos apskrities viršininkas J. Motiejūnas-Valevičius patvirtino naujai iškurtą Linkmenų seniūniją, kurios seniūnu liepos 2 d. buvo išrinktas Vladas Pelikaša, Antano, o jo padėjėju – Jonas Brukštus.

**LINKMENU
VALSČIUS**

(atkelta iš 6 p.)

Linkmenų valsčiaus savivaldybės įsikūrimo ir vystymosi istorija, parašyta viršaičio Antano Lašinsko 1926 metais.*

1. 1918 metų pabaigoje, kai vokiečiai pradėjo krausytis iš Lietuvos, jų pėdomis sekė bolševikų gaujos ir, vokiečiams išsinešdinus, štai ir bolševikai ši kraštą okupavo. Bepradėdą tvertis bažnytiniai komitetai, bolševikų pabūge, nerodė save, ir jų vietose išdygo ispolkomai.

1920 metais kilus lenkų bolševikų karui, narsioji Lietuvos kariuomenė ištūmė iš šio krašto bolševikus. 1920 metų rugpjūčio mén. Utenos apskrities viršininkas Vaišnys Linkmenų valdžios viršaičio pareigas eiti paskyrė ūkininką Kinduri Silvą iš Kulinių km. Valsčius buvo prieškarinėse ribose su 312 kaimų ir vienkiemiu ir senoje būstinėje Linkmenų miestelyje. Pirmasis įsakymas viršaičiui buvo duotas suregistravoti septynių gimimo metų vyru – naujokus, kuriems, einant pirmuoju mobilizacijos skelbimu, stojimo laikas buvo praėjęs. Naujokai daugumoje buvo surinkti, nors buvo atsitikimų, kad vienas antras naujokų 6 m. nestojė.

Dvių su puse mėnesių begyje jau pilnai veikė valsčiaus raštinė, bet Želigovskiui smurtu pagrobus sostinę Vilnių, lenkai pradėjo skverbtis Lietuvon ir galų gale okupavo Linkmenų miestelį. Viršaitis ką galėjęs sugriebė ir valsčiaus raštinę perkėlė į savo namus Kulinį k., kuris yra 4 km atstumu nuo Linkmenų miestelio Lietuvos gilumon. Bet ir savo namuose jam neteko valsčiaus raštinę parodyti, nes ir ten užėjo lenkai. Vėliau, lenkų Lietuvos gilumon žygiamvam sustabdžius, jie, lenkai, mūsų kariuomenės buvo pastūmėti atgal, bet viršaitis su valsčiaus raštinę liko lenkų okupacijoje ir viešmoni pasiodyti negalėjo tol, kol buvo nustatyta

neutrali juosta. Viso valsčiaus liko neokupuota tik 37 kaimai su 3427 ha žemės. Neutralią juostą nustačius, į kurią pateko 100 kaimų, viršaitis Kindurys valsčiaus raštinę atidare savo namuose, bet su dideliu atsargumu, nes kiekvienu momentu galėjo būti lenkų partizanų užkluptas. Nakties metu raštinių dokumentus slėpdavo tvarte. Taip veikdamas daug padėjo vienos gyventojams lietuviams, kurių čia absoluti dauguma, o ypačiai išdavinėjant įvairius liudijimus ir leidimus, kurie tuo metu turėjo didelės svarbos. Vietos gyventojai, labai džiaugėsi, kad turi savo lietuvišką valsčių. Bet valsčius veikė nenormaliai. Vyriausia valsčiaus įstaiga buvo seniūnų sueiga. Seniūnų sueiga slaptai susirinkusi spręsdavo visus valsčiaus klausimus. Valsčiaus finansinis stovis buvo labai blogas, mokesčius mažai kas temokėjo. O kad ir mokėjo, tai po 15 rusų kapeikų (tieki buvo sen. sueigos nustatyta).

1921 metų pradžioje viršaitis valsčiaus raštinę iš savo namų atkėlė į dabartinę būstinę Salduiškio dv. Neprieklausomon Lietuvon. Čia valsčiaus ribose buvo tik pirmiau minėti 37 neokupuoti kaimai. Pirmu darbu stovėjo rinkimai į Valsčiaus Tarybą. Rinkimai įvyko, Valsčiaus taryba išrinkta iš 19 narių. Valsčiaus savivaldybės veikimas ir čia buvo nenormalus, nes neokupuotų valsčiaus dalis gulėjo išilgai neutralią ir buvo karo veiksmų zonoje. Kaimai ir vienkiemiai buvo pilni mūsų kariuomenės ir šaulių. Viame kame matėsi karo šmékla. Valsčiaus Taryba veikė pusiau oficialiai ir su apskrities centru labai menkus ryšius teturėjo. Visa tokia padėtis buvo laikoma laikinu reiškiniu, nes, lenkų okupacijai pasiliuosavus, Linkmenų valsčius būtų prijungtas prie savo Švenčionių apskrities.

Valsčiaus savivaldybė tvarkosi savotiškai, nes inteligentų ir prityrusių žmonių nebuvvo. Pirmas Valsčiaus Tarybos posėdis įvyko liepos mén. 21 d., bet valsčiaus tarybos rinkimai buvo atlikti tik lapkričio mén. 25 d. tą pat metų. Iki to laiko visą valsčiaus valdybą sudarė vienas viršaitis

Kindurys ir tas bėmokslis ir beraštis. Viršaičiu Valsčiaus Tarybos buvo išrinktas Kardelis Vincas, viršaičio padėjėju – Gimžauskas Vladas, kasininku – Lašinskas Antanas. Naujai išrinktas viršaitis Vincas Kardelis viršaičiu išbuvo vos 4 mén. Dėl ligos atsistatydino ir tuoju mirė. 1922 metų balandžio mén. 3 d. Valsčiaus Taryba išrinko trečią iš eilės viršaitę Vladą Gimžauską, bet ne pagerėjusios salygos trukdė savivaldybės vystymasi.

1922 metų lapkričio mén. 3 d. viršaitis Gimžauskas VI. nuo pareigų atsisakė ir tos dienos Valsčiaus Tarybos posėdyje viršaičiu liko išrinktas Zitikis Antanas. Bet ir naujam viršaičiui teko senose sąlygose darbuoti.

1923 metų rudenį, panaihinus neutralią juostą, valsčiaus plotas padidėjo iki 137 kaimų ir vienkiemiu ir liko dabartinėse ribose. Žemės plotas III rūš. – 1129 ha, IV rūš. 11729 ha, nenaud. – 401 ha. Viso – 13259 ha. Iš šių plotų neįeina: apie 6000 ha valstybinių miškų, 4000 balaų, pelkių ir raistų ir 500 ha žemės savininkai, kurie demarkacinės linijos atskirti ir gyvena okupuotoje Lietuvos. Gyventojų – 7137 asmenys.

1924 metais pradėant, prasidėda laisvesnis savivaldybės veikimas, bet vis ta pati bėda – tai patyrusių ir intelligentų žmonių trūkumas, todėl valsčiaus savivaldybė jokių pažangos žymių nepaliko. Viena galima pažymeti, kad pajamos-išlaidos pradėta tvarkyti Valsčiaus Tarybos patvirtintą sąmata, vėliau nuo jos nukrypta ir eita sena vėže, neprisilaikant jokios sąmatas. Valsčiaus Valdyba su pinigais elgesi kaip jai patiko. Galu gale pasirodė (tik 1926 metais), kad 1924 metais valdybos padaryta ir išeikvojimų. 1924 m. po savivaldybių rinkimų pasikeitė ir Valsčiaus valdybos sąstatas. Viršaičiu buvo išrinktas Valiulis Vladas, viršaičio padėjėju – Lašinskas Antanas, kasininku – Rukšėnas Kazys. Nauja valsčiaus valdyba iš karto mažai ėmėsi darbo, o viską tėsė sena vėže, nors darbui sąlygos buvo geros, tik trūko iniciatyvos. Viršaičio nesumanumas, nenusimanymas valsčiaus rei-

kaluose tam buvo priežastimi. Tuo metu valsčiaus savivaldybė su apskrities valdyba jungė artimesni ryšiai, tai Apskrities Valdyba, padjutusi viršaičio neveiklumą, pasiūlė Valsčiaus Tarybai ji perrinkti. 1926 metų birželio mén. 19 d. viršaičiu buvo išrinktas Lašinskas Antanas, jo padėjėju – Zitikis Antanas. Įvykus Valdyboje pasikeitimui, šioji pradėjo maždaug realiau žiūrėti į valsčiaus reikalus ir jais rūpintis.

2. Policijos išlaikymui valsčiaus savivaldybė prisidėjo tik 1924 metais pradėant. Iki to laiko prisidėti negalėjo, nes veikė pusiau oficialiai ir finansinis stovis buvo apverktinas.

3. Kai kurių vieškelių ir tiltų taisymas buvo pradėtas tik 1925 metais. 1926 metais pradėta taisyti visi I rūšies keliai. Tais pat metais atremontuota visi mediniai tiltai, pastatyta 19 tiltų iš cementinių vamzdelių ir 23 mediniai nauji 1-5 metrų ilgio. 1926 metais išteigta žyginių arklių stotis, o taip pat aprūpinama pašto įstaiga butu ir kuru.

4. Nepasiturinčių liganų gydymą apmoka savivaldybė iš tam reikalių kasmet sąmatos kelii skiriamų sumų. Faktinai šis punktas vykdytis gyvenime pradėtas tik 1924 metais, nes iki to laiko savivaldybė gyveno finansinę krizę, o antra, nenormaliam gyvenimui esant, niekas tuo reikalu nesirūpi.

Kovai su limpamomis ligomis ir epidemija savivaldybė dėl stokos lėšų jokių sumų neskiria, nes pajamos tiek menkos, kad vos užtenka reikalingiausiem reikalam.

5. Socialinė apsauga. Savivaldybė jokių prieiglaudų ir šiaip labdaringu įstaigu nelaiako. Reikalingiems paramos ar nuolatinės priežiūros beturčiams savivaldybė moka pašalpą pinigais. Socialinės apsaugos reikalaus pradėta rūpintis tik 1925 metais, skiriant tam tikslui sąmatoje tam tikrą sumą. Bedarbių valsčiaus ribose nesisijaučia.

6. Švietimas. 1920 metais lenkams pusę valsčiaus okupavus, valsčiaus ribose, t.y. 37 kaimuose ir neutralioje juosteje veikė 8 pradžios mokyklos. Mokyklas

išlaikė valsčiaus savivaldybė, nors savivaldybės finansinis stovis buvo labai blogas, nes mokesčiai savivaldybės kason plaukė labai ne-normaliai. Mokesčius mokejo tik tie ūkininkai, kurie gyveno Neprieklausomoje Lietuvoje, giri neutralioje juosteje tik kai kurie gyventojai, o mokyklų dauguma (5) kaip tik buvo neutralioje juosteje, o 3 tik Neprieklausomoje Lietuvos. Tokiam dalyku stoviu esant Valsčiaus Valdyba priėjo višiškā finansinę krizę ir 1925 metų lapkričio mén. 25 d. Valsčiaus Taryba nutarė: vietoj išlaikomų pradžios mokyklų išlaikyti tik 3, likusias 5 pervaesti vaikų tévams išlaikyti. Vėliau, tų pat metų gruodžio mén. 6 d. Valsčiaus Taryba jau nutarė išlaikyti 7 pradžios mokyklas, bet jeigu jose bus komplektuoti pilnas vaikų skaičius. Valsčiaus Taryba paskyrė komisiją, kuri rado tik 6 mokyklose po pilnā komplektą. 1924 metais mokyklų skaičius padidėjo iki 8, iš jų dvi–dvieju komplektų. Nuo 1926 metų visas valsčiaus pradžios mokyklos viskuo aprūpina Švietimo Ministrą. Prie išlaikymo pradžios mokyklų savivaldybė veik neprisideda. Tik retkarčiais nuperka vieną kitą reikalingesnį mokyklai smulkų daiktą. Visos pradžios mokyklos privačiuose namuose, apart vienos dvikomplektinės, kuriai parceliuojant Salduiškio dv. yra duotas trobesys ir 3 ha žemės su sodu.

7. Savivaldybės ūkis. Nuolatinė valsčiaus buveinė Linkmenų miestelis yra lenkų okupuota. Atkelius valsčiaus raštinę į dabartinę buveinę Salduiškio miestelyje, iškart talpinosi dvaro rūmuose, o 1925 metais, parceliuojant Salduiškio dv., savivaldybė gavo (trobesi) seno trobesio sienas ir vieną ha žemės. Trobesys ir žemė leista valdyti tik nuo balandžio mén. 23 d. 1926 metais. Trobesiu buvo reikalingas kapitalinis remontas ir savivaldybė atremontuoti jų savo lėšomis nepajégė. Buvo prašyta tam tikslui pašalpa, kuri ir buvo suteikta 2500 Lt sumoje. 1926 metais baigtas trobesio remontas ir raštinė perkelta nuo savanų namų.

Parengė O. Marosienė

2000 m. Miškų ir saugomų teritorijų departamentas organizavo informacinię kampaniją apie Lietuvos valstybinius parkus ir rezervatus. Ši kampanija - "Valstybių parkų ir institucijų išsvystymo projektas" - yra finansuojama Danijos Aplinkos ir energetikos ministerijos.

Kampanijos tikslas yra padidinti ekologinį sąmoningumą, skatinti ekologiskai subalansuotą gyvenimo būdą.

Kampanijoje dalyvavo Aukštaitijos nacionalinis parkas. Informacinės kampanijos darbą buvo įjungtos mokyklos. Ignalinos Č. Kudabos vidurinės mokyklos moksleiviai buvo ypač aktyvūs. Mokyklinio konkurso gamtiniai takų rengime iš 30 regioninių ir 5 nacionalinių parkų laimėtojai - Ignalinos Č. Kudabos vidurinės mokyklos 5c, 6a, ir 6b klasės moksleiviai.

Pradedame spaustinti moksleivių, dalyvavusių kampanijoje, įspūdžius.

IGNALINOS Č. KUDABOS VID.
MOKYKLOS
6A, 6B KLASĖS PROJEKTAS

Pavasario per biologija mokytuojā mums papasakojo apie konkursą, kuriame dalyvaujantys turėtų išrengti pažintinį miško taką. Apie tai sužinojė, pasitarė nutarėm dalyvauti.

Pradėjome skaityti įvairias enciklopedijas, rinkome medžiagą apie medžius ir krūmus. Mūsų klasės narių buvo nedaug, todėl mes jungėmės su 6a klasės mokiniais.

Atėjo diena, kai reikėjo jau išrengti savo taką. Žmonės iš Aukštaitijos nacionalinio parko atvežė mums kartono lankštą, pjūklą, vinių, flomasterių ir plaktuką. Mes ant kartonų lankštų nupiešėm tako schemą, surašėm taisykles ir medžių bei krūmų sąrašą, kuriame susidare net devyniolika eksponatų. Beveik kiekviename vaikas padarė po plakatą.

Labiausiai įkyrėjo rinkti

nuo mūsų tako šiukšles. Tą darbą kartojom bene triskart.

Pagaliau plakatai ir stendai padaryti, reikėjo juos pastatyti. Nelengva buvo.

Ta pačią dieną su Dainium laukėm vaikų, tėvelių ir komisijos. Turėjome jiems parodyti keliai i taką vietą. Mes truputį užtrukom, bet viskas buvo gerai.

Ekskursantų grupė susidarė nemaža. Mergaitės išdalino visiems emblemas. Gidai pradėjo savo kalbas apie mūsų taką. Pakeliui buvo daug pasakojimų, dainų, eilėraščių.

Apėjė visą taką išsamžinom nuotraukose. Vėliau gavom skanų tortą, kuri mes visi greit suvalgė.

Darbas buvo sunkus, bet manau, naudingas. Dabar eisim į mišką ausytesni ir akylesni. O šiukšlės nenumesim nė vienos - pajutom savo kai liu "valytoju" duoną.

Nors ir pavargome, bet patyrėme ir nuostabiu akimirku, džiaugsmu, pasididžiavimo įveikus sunkias užduotis.

IGNALINOS Č. KUDABOS VID.
MOKYKLOS
6E IR 6D KLASĖS ATSTOVĖS
R. PAPUKAITĖS
PASAKOJIMAS

Prieš einant ruoštį botaninio tako, mus pasitiko gulbių šeima, kuri mes pamaitinome ledais. Tikimės, kad jos mums atneš sėkmę. Atėjė mes jau radome kelis savo klasikus, kurie jau seniai dirbo.

Mūsų botaninio tako pradžia prasidėda prie Pelėdinio upelio, per kurį tiesiasi Melagio tiltelis, bet prieš tai Šarūnės pasakojo apie miškinę kriausę, toliau nusileidus nuo kalniuko perėjome per Melagio tiltelį. Galvojome, kodėl jis taip pavadinotas. Iš karto mus pasitiko beržas, apie kurio liaunas šakeles pasakojo Gintarė, tolėliau paėjus Agnėtė pasakojo apie baltalksnį.

Prie Mekšrinio ežero gražiai auga pušys, apie kurias eilėraščių pasakė Linutė, apie drebulę pasakojo Vaida, apie blindę gražiai pasakojo Asta. O prie i Raudonąją knygą įrašyti pelkių paparčių gražiai nauaugė stūkso juodalksniai, apie kuriuos pasakojo Dalia ir Renata. Toliau paėjus, bet irgi prie ežero, auga laukinė kriausė, apie kurią pasakojo Inga ir Miglė. Apie prie ežero nusitiesių kadagių gyvenimą pasakojo Tomas, Arūnas. Apie raudonuojušius šermukšnius ir jų vaisius pasakojo Agnėtė. Apie karpuotąjį beržą, kuris auga ant kalnelio, pasakojo Julija ir Agnė. Gražiajai medlievai pristatė Neda, vyšnia, kuri šiuo metu taip gražiai žydi, apibūdino Lina ir Miglė.

O dabar įeikime į gūdžiąją girią dalį, kur prabėga tik

6C KLASĖ PRISTATO
 EGLĖ (EUROPIETIŠKOJ)
 Picea (Lot.)

"Néra blogu medžių. Ir to tikrai negalima pasakyti apie eglę, kuri jau tūkstančius metų sudaro šiaurės pusrytulio miškus. Is eglės savo stebuklingus muzikos instrumentus darydavosi net Amatis ir Stradivaris" - prof. Smitas Fogtas.

Eglė lydi mus nuo pirmosios Naujuojų metų šventės iki karsto lento. Is eglės kamieno galima pagaminti gumą, spirito, muzikos instrumentus, popierių. Žievė naudojama odos gamybai. Derva naudojama kanifolijos, terpantino gamybai. Is eglės spyglių doro vitaminizuotus miltus, kurie yra viena iš pašaro gyvuliamus sudedamujų dailių.

Ekskursantų grupė susidarė nemaža. Mergaitės išdalino visiems emblemas. Gidai pradėjo savo kalbas apie mūsų taką. Pakeliui buvo daug pasakojimų, dainų, eilėraščių.

Apėjė visą taką išsamžinom nuotraukose. Vėliau gavom skanų tortą, kuri mes visi greit suvalgė.

Darbas buvo sunkus, bet manau, naudingas. Dabar eisim į mišką ausytesni ir akylesni. O šiukšlės nenumesim nė vienos - pajutom savo kai liu "valytoju" duoną.

Nors ir pavargome, bet patyrėme ir nuostabiu akimirku, džiaugsmu, pasididžiavimo įveikus sunkias užduotis.

žvėreliai. Mūsų ten jau laukė Sandra su Liką, pasiruošusios pristatyti klevą. Toliau paėjė, radome eglyną, apie kurį pasakojo Raimonda. Užlipę ant kalniuko pamatėme ažuoliuką, apie kurį pasakojo Martynas, o apie mūsų botaninio tako paskutinių medžių pasakojo Oksana. Ir mes vėl grįžome į pradinių tašką.

Mūsų botaninio tako pristatyme dalyvavo ir tėveliai, kuriuos mes nustebinome savo kruopštumu, kurį idėjome į ši projekta. Mus tėveliai paragyrė, kad sugebame nepasi- duoti ir paroduti, ką mokame.

Vieną dieną pagiryti Emė augti medis. Lieknas, aukštasis Jis matytas!

Tai berželis baltatojis Emė oštis, oštis, oštis Kosė vejas jam kūnelis Ir nukrito jo lapeliai.

VOLUNGE

Eglė labiau negu kiti medžiai išvalo orą, teikia deguoni. Keturių vidutinio dydžio eglės aprūpina vieno žmogaus kvapavimą visam gyvenimui.

Eglutė skarota, eglutė žalia! O kiek daug pasakų, eilėraščių, dainų žmonės sukūrė apie eglę. Kiek papročių yra susiję su ja. Anksčiau žmonės labai mėgo eglės. Gal jie jausdavo jaukią šilumą bei maloną kvapą, sklindantį nuo jų.

Eglės gyvenimas yra gana ilgas. Pirmuosius penkerius metus eglė auga lėtai, bet pasakai ji pradeda augti vis greičiau ir greičiau. 80-100 metų eglė gali siekti net 30-60 m aukščio. Auga eglė iki 300-400 metų. Galutinis amžius 500-600 metų. Aukštaitijos nacionaliniame parke eglų tik 5%. Todėl mes

turime jas ypač saugoti.

Ir žalios eglutės prie apsnipinė kelio Viršunes į dangų šlamédamos kelia.

TAISYKLĖS

- Atėjės į mišką norėk ir mokėk bičiuliškai elgtis su augalais ir gyvūnais;
- Skaityk miško knygą visais metų laikais;
- Pasisemk sveikatos ir stiprybės nejskaudindamas girios;
- Atėjės į mišką žinok, kad negalima laužyti medžių, nai- kinti skruzdėlynu, liesti paukščių lizdų, kiaušinių, jauniklių;
- Atmink, kad triukšmas nai- kina miško gyvastį!

Nugalėjusios klasės astovai.

Oštis jis galės dar daug, Bet jau kitąmet, Nes ateina jau žiema Ir berzeliu jau gana.

MIŠLĖ

Žalias ežiukas gardus skilan- džiuks.

Esu linksmas. Turiu du var- dus. Žaliuoju žiemą ir vasarą. Aš lyg sargybinis: stoviu tiesus ir vyriškas, o aplink manę – mano šeimyniškai sutupę. Žiemiai melsvia juodomis uogomis pasipuoš. Ne- rasi pasaulyje gardesnės dešros už mano dūmu rūkyt. Savo uogomis ir gydua.

ERNESTA TRINKŪNAITĖ
 EGLĖ

Vieną dieną pagiryti Emė augti medis. Lieknas, aukštasis Jis matytas!

Tai berželis baltatojis Emė oštis, oštis, oštis Kosė vejas jam kūnelis Ir nukrito jo lapeliai.

MARIUS PAUKŠTÉ PUŠIS

Tai buvo dienelė, Graži ir vaiski. Balandžio Saulėta Dienelė puiki.

Ir Jono senelis Senajam miške Sodino pušelė – Teauga žalia.

Prigijo daigelis Gražutis mažytis Tai džiaugės senelis Mažute puše.

Užaugo pušelė Liekna ir aukšta. Ir tokia gyveno Senajam miške.

Tai džiaugės visi Ta liekna puše. Liekna išdidži Ji gyvena šile.

KRASTOTYRVA

Palūšės metraštiniinkė

2001 m. Palūšė minės savo 350-iasias įkūrimo metines. Šiandienos gyventojams ir svečiams norime detaliau pristatyti šią taip vadinamą "turistų mekę". Savo suakta kraštotyrine medžiaga mielai sutiko pasidalinti Ignalinos viešosios bibliotekos Palūšės filialo darbuotoja Rita Ramanauskienė. Jau anksčiau esame spausdinę keletą jos straipsnių. Šiandien R. Ramanauskienė pasakoja apie Palūšės šviesuolę, giedrą atmintį tebeturinčią, nenusakomai daug jai papasakojuusią Genovaite Kisielytę. Prie išsamaus Ritos pasakojimo galiu pridurti tik tai, kad ir ſiandien keturiadesimtmečio belaukiančiuju palūšiečių kartai G. Kisielytė yra inteligencijos, šviesos ir pakantos išikūnijimas. Tad susipažinkime su nuostabiaja palūšiete.

Genovaite Kisielytė (g. 1911 m.) – jauniausioji Kisielų dukra, šiuo metu gyvenanti Palūšėje. Genovaite jnašas į lietuviybės skleidimą Vilniaus krašte yra pats didžiausias iš visų Aleksandro ir Marijonos Kisielų vaikų.

Genovaite Palūšėje 1924 m. baigė pradžios mokyklas tris skyrius. Gabumai išryškėjo dar besimokant Palūšės pradžios mokykloje: mokytoja ją dažnai palikdavo vieną su žemesniųjų klasiu

moksleiviais, o vienerius mokslo metus mokytojai padėdavo mokyti vaikus.

1925 m. Genovaite išstojo į Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos II klasę ir 1934 m. baigė gimnazijos 8 klasės. Visą mokymosi laikotarpį gyveno Lietuvą labdarybės draugijos išlaikomame bendrabutuje-internate.

Jau besimokydama gimnazijoje, Genovaite įsijungė į švietėjišką veiklą: vasaros astostogų metu, paėmusi skolon lietuviškų knygų iš Rastenytės knygyno Vilniuje, platindavo téviškėje: Palūšėje, Meironyse. Atveždavo knygų ir iš Šv. Kazimiero draugijos.

Gimnazijoje mokësi daug mergaičių našlaičių, kurias pilnai išlaikė Lietuvą labdarybės draugija. Šios mergaitės nebuvo aktyvios visuomeninėje veikloje, nes buvo miestietės, nežinojo kaimo tradicijų, papročių, todėl joms sunkiai sekësi

platinti lietuvišką spaudą.

Platinti lietuvišką spaudą buvo labai pavojinga. Atvykus Genovaitei naktį iš Vilniaus į tėvų namus Palūšėje, tuož prisistatydavo karieivai. Kiekvieną kartą, norint parvažiuoti į namus, tekdavo Švenčionyse pasiūti leidimą.

Pasivaikščiojimų po Palūšę metu Genovaitei buvo uždrausta prisiartinti prie pasienio ruožo per 100 metrų (pasienio zona buvo ties Meironių kaimu).

Vieną kartą plaukiojant valtimis Lūšių ežere, lenkų kareiviai pradėjo šaudyti, esąjį per arti priplaukė prie pasienio zono.

Genovaite Kisielytė Šv. Kazimiero draugijos veikloje pradėjo dalyvauti iš visuomeninėjų paskatų dar besimokydama gimnazijoje. Tai buvo tarsi kompensacija už mokamą stipendiją.

G. Kisielytė dalyvavo Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos Eucharistininkų

kuopos veikloje. Ji buvo valdybos pirmininkė ir kasininkė.

Kuopos veikloje dalyvavo gimnazijos I-VIII klasių moksleiviai. Veiklos pobūdis – religinis, kuopa turėjo bibliotekę. Narių pareigos buvo tokios: kas mėnuo išpažintis, religinių referatų rašymas, ir jų aptarimas. Besimokydama gimnazijoje, G. Kisielytė dalyvavo gimnazijos organizacijoje "Atžalos kuopa". Organizacijos tikslai – savišvietė, mokslas. Vadovas – mokytojas Bronius Untulis. Genovaite dalyvavo šios kuopos kraštotyrininkų kuopelės veikloje. Kuopelės veikla: kelionės, pranešimų rengimas. G. Kisielytė parengė pranešimą "Bernelio ir mergelės vaidmuo lietuvių tautosakoję".

1934 m. išstojo į Vilniaus valstybinį Stepono Batoro universitetą ir baigė 4 kurssus, nes universitetas 1939

(nukelta į 10 p.)

Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos IV klasė, 1928 m. G. Kisielytė - trečioje eilėje pirmā iš dešinės.

PALŪŠĖS METRAŠTININKĖ (atkelta iš 9 p.)

m. rudenį, prasidėjus Lenkijos-Vokietijos karui, buvo uždarytas. Labai gaila, nes Genovaitei teliko išlaikyti valstybinius egzaminus ir parašyti magistro laipsnio darbą.

G. Kisielytė mokėsi teologijos fakultete. Ji buvo pirmojo moteris universitete, kuriai rektoratas leido baigti visus Teologijos fakulteto kursus. Šiaip moterys paprastai mokydavosi 2-3 metus, po to vykdavo mokytojauti į kaimus. Jos buvo vadinamos katechetėmis – tikslos mokytojos pradžios mokyklose.

Besimokydama universitete, Genovaite tėsė veiklą, pradėtą dar gimnazijoje: aktyviai dalyvavo šv. Kazimiero draugijos veikloje. 1937 m. buvo išrinkta šv. Kazimiero draugijos centro valdybos nare. Pirminkas tuo metu buvo kun. prof. Vincentas Taškūnas, o G. Kisielytė – sekretorė.

Viena iš įtakingiausių kultūros ir švietimo organizacijų kaime buvo 1925 m. įsteigta šv. Kazimiero draugija jaunimui auklėti ir globoti. Kunigo Nikodemo Raštučio iniciatyva parengtas būsimos draugijos statutas ir jai suteiktas katalikiškas tautinis pobūdis.

Draugija buvo panaikinta 1937 m. gruodžio 31 d.

Dalyvaudama šv. Kazimiero draugijos veikloje, važinėjo po parapijas, organizuodama draugijos skyrius. Maršrutas buvo Lydos apskritieji: Plikiai, Miščiūnai, Rodūnė, taip pat Valkininkai – Vilniaus apskritieji. 1937 m. veždavo į skyrius vaikų leidinių „Aušrelė“. Taip bekeliaujant, kartą Genovaite su drauge E. Steponavičiute susekė lenkų policija. Bet per stebuklą pasisekė – negavo baudų. Teko skubiai išvykti.

Studiuodama universitete, Genovaite dalyvavo organizacijoje – Lietuvos kataliku akcija, kuri įsikūrė prie šv. Mikalojaus bažnyčios parapijos. Akcija įsikūrė tuo metu, kai buvo lenkų valdžios masiškai uždarinėjamos lietuviškos mokyklos bei draugijos. („Rytas“ uždarytas 1938 m., šv. Kazimiero draugija 1937 m.). Šios akcijos generalinis sek-

retorius buvo kunigas Kazimieras Pukėnas. Lietuviai vi suomenė tikėjosi, kad kataliku akcija su daugybe savo skyrių Vilniaus krašto parapijose atliks tautinj-kultūrinį darbą.

G. Kisielytė buvo šios kataliku akcijos šv. Mikalojaus bažnyčios parapijos pirmininkė. Ji taip pat Valkininkų parapijoje įsteigė šios akcijos skyrių.

Susirinkimai įvykdavo kas mėnesį. Akcijos tikslai buvo religiniai-tautiniai: mokyti gyventojus skaityti ir rašyti lietuviškai, naudoti religinę spaudą lietuvių kalba. Susirinkimų metu būdavo rodomas inscenizacijos (trumpi vaidinimai), kurių temos patriotinės: žuvęs lie tuvis kareivis-savanoris ir kt., monologai patriotinėmis temomis.

Studijuodama Vilniaus S. Batoro universitete, Genovaite priklausė Vilniaus lietuvių studentų sajungos studenčių sekcijai. „Vilniaus lietuvių studentų sajunga“ veikė 1925-40 m. Sajungos šūkis: „Tau, Tėvynė, aukojame savo jaunas jėgas“. Sajungos tikslas – jungti lietuvius studentus vienon organizacijon, kuri teiktu savo nariams dvasinę ir medžiaginę paramą. Sajunga buvo nepolitinė organizacija. VLSS turėjo savo uniformą – aksominė žalias spalvos kepuraitė, apjuosta juoste su tautiniais motyvais, o viršuje sajungos iniciatorių ir Gedimino stulpai.“

Studentų sajunga boikotoavo lenkiškas universiteto organizacijas. Kitų mokslo ištaigu studentai priklauso neoficialiai. Pvz., Vilniaus aukštostos politinės mokyklos, Varšuvos aukštostos prekybos mokyklos, Krokuvos universiteto fizinio lavingimo fakulteto studentai lie tuvių priklausė svečių teisėmis.

Politinių sajungų verčiamis, 3 dešimtmecio pradžioje dauguma jaunuolių vyko studijuoti į Lenkiją. 1937/38 m. duomenimis, Lenkijoje studijavo 110 lietuvių.

Vilniaus lietuvių studenčių sajungos studenčių sekcija buvo įkurta 1931 m. Studentų sajungos patalpose buvo įrengtas svečių kambarys tautiniais motyvais. Sekcija rengdavo „kavutes“ su programa, sukriesdavo platią Vilniaus lietuvių visuomenę. Studentės rūpinosi Vilniaus krašto moterų švie-

timu, lankė kaimus, skaitė paskaitas, teikė patarimus moterims rūpimaus klausimais.

Studentų sajungos narės rašydavo pranešimus įvairiomis temomis. Padaugindavo, po to skaitydavo merginos, keliaudamos iš vietovės į vietovę. Pranešimais keisdavosi. Geografijos tema rašydavo Veronika Maminskaitė. Medicinos fakulteto studentė Marija Karužaitė – moters higienos klausimais. I susirinkimus ateidavo ištekėjusios moterys, jaunos moterys kažkodel vengdavo tokį renginių.

G. Kisielytė tuomet paraše pranešimą apie moterų emancipaciją – lygybę su vyrais. Panaudojo anglų autore ir jos posakį: „Maitink šią kialę (t.y. vyra) kaip galima skaniau.“ Rašydama pranešimą, tuomet buvo nai vi: (dabar tai pripažista) tikėjo gaunama literatūra iš SSSR apie moteris lakunes, vaikų atidavimą į kūdikių namus – kaip teigiamą dalyką. Ta pranešimą įvilkio į folkloro apvalkalą: seniai laumės padėdavo palikiems pabarėj vaikams, o senovėje moterys pririšdavo vaikus rankšluosčiais prie stalo kojos ir palikdavo. Todėl Genovaite pranešime padarė išvadą: vaikų ištaigos gerai.

Genovaite draugė – polonistikos studentė Lemėšytė Marytė parengė pranešimą apie vaikų aprangą: vaikus reikia renti šviesai, nes tai vaikų džiaugsmas, bet, deja, ji nepagalvojo, kad visų tų rekomendacijų kaimui neprietaikys – motinos neturi laiko dažnai skalbtį vaikų drabuželius, todėl ir rengia nūriomis spalvomis.

Keliaujant tekdavo daug kalbėti apie higieną, nes Lydos apskritieji (Genovaitei veiklos vietas) nebuvu pircių. Pvz., Didžiuju Kūžių kaime statinėse maudydavosi nuo mažiausio iki seniausio tame pačiam vandenyje.

Genovaite parengė pranešimą „Kaip Marijona Šeimininkau“. Pasirémė savo mamos gyvenimui: ryte atskelusi atidaro pirkios duris, užkuria krosnį, pakelia Šeiminę, gamina pusryčius. Teisės klausimais pranešimus rengė Veleckaitė Miroslava, kuriuos pritaikydavo praktiniam naudojimui: tai teisė išpažinti dievą giunta kalba, šv. Kazimiero draugijos

skyriams leidžiama statyti kryžius, bet užrašai turi būti nepolitinio pobūdžio ir kt. teisinių dalykų.

Studenčių sekcija turėjo skyrelį žurnale „Jaunimo draugas“. Genovaite Kisielytė rašė žurnalui moterų klausimais, ji taip pat priklauso studenčių sekcijos redakcinei komisijai.

Iš studenčių sajungos Genovaite gaudavo vasaros atostogoms ir politinių užduočių. Viena iš jų – 1938 m. gavo užduotį paruošti tikslų Ceikinių parapijos Didžiasalio kaimo žemėlapį. Genovaite dukterė Birutė Federavičienė gavo užduotį tais pačiais metais paruošti Palūšės kaimo žemėlapį.

“1938 m. kovo 17 d. Lietuva gavo iš Lenkijos ultimatumą, kuriame buvo reikalaujama per 48 valandas užmegzti diplomatinius ir konsulinius santykius. Ultimatumė buvo nurodyta, jeigu Lietuva imtų delsti, tai Lenkija savo interesus apsaugotų jai įmanomomis priemonėmis. Priemonės buvo rengiamos: prie demarkacinės linijos buvo sutektos 3 divizijos, prie Lydos 12 lektuvų. Vilniuje suaktyvėjo antlietuviška agitacija, pasireiškusi demonstracijomis, lietuvių ištaigu, organizacijų langų daužymu. Vis daugiau girdėjosi – „Marsz na Kowno“.

Todėl ir buvo įtraukiami studentai į žemėlapų rengimo darbus. Genovaite, nelygusi iš Didžiasalij, apsimetė, jog rašo šio kaimo monografiją, nes universitete 4 metus buvo lankiusi sociologijos kursą ir gavo pažymą apie sociologijos kurso baigimą iš profesoriaus Voičickio.

Genovaite medžiagą surinko, bet žemėlapio nenubražė, nes trukdė Didžiasalio valdiškos mokyklos motytojas lenkas – sekė Genovaite ir apie jos veiklą pranešinėjo lenkų valdžiai.

Keliaudama 1938 m. va-

sarą po Ceikinių apylinkę, G. Kisielytė surinko lenkų valdžios baudų kvitus, kurių turinys buvo pats įvairiausias: kaminas nenudažtas, šuo paleistas, vandens kibiras šuliny nutrukės ir t.t. Juos Genovaite atidavė šv. Kazimiero draugijos inspektorui prof. Staneliui. Vėliau Juozas Maceika sudarė knygą, bet neišleido.

Grįžtant iš Didžiasalio į

Vilnių, Vilniaus geležinkelio stoty Genovaitė sulaukė policija ir padarė lagaminėlyje kratą. Baudų kvitus buvo išdėliojusi tarp paskaitų konceptą. Policija jų nesurado.

Išvykų metu atsistikdavo nemalonūs dalykų. Kartą pavasario, vykdama į Plikius, į šv. Kazimiero draugijos Plikių skyriaus susirinkimą, vos nepaskendo purve, nes arklis įklimo į bala.

Būta ir šviesesnių momentų: gyvendama vasaros atostogų metu Didžiasaly, Genovaite dažnai šventadieniais eidavo į Ceikinių bažnyčią. Grįžtančios atgal jau laukdavo aplinkinių kaimų moterys, kurios norėdavo, kad Genovaite joms paskaitytų laikraštį arba šiaip pa sikalbėtų.

Nors ir pati nesukūrusi šeimos, Genovaite labai mylėjo vaikus. 1936 ir 1937 m. vasaros atostogų metu po 3 mėn. dirbo vaikų stovyklose vedėja. Vaikų amžius buvo 7-17 metų, iš viso apie 50 vaikų. Tebuvo tik dvi pagalbinės darbininkės. Stovyklas organizavo Lietuvių labdarybes draugiją, juose vaikai buvo mokomi lietuvių kalbos.

Studentų sajunga švēsdavo su visuomene valstybines šventes. Organizuodavo vaišes, traukinių ir pėščių ekskursijas po Vilniaus apylinkes. Per Sekminės organizuodavo Kalvarijų lankymą. Suvažiuodavo visos Vilniaus krašto lietuviškos parapijos su klebonais ir savo vėliavomis prie šv. Mikalojaus bažnyčios, o iš ten eidavo į nurodytus butus pernaktoti. Kitą dieną maldininkai eidavo į katedrą melsčius. Po pamaldų žaisdavo, dainuodavo. Kiti tikintieji keliaudavo į Kalvarijas. Atvykus procesijoms į Kalvarijas, iš lentų sukaltoje pašiūrėje rodydavo filmą „Kristaus kančia“. Ten pat, vietoje, buvo galima atsigerti naminio alaus, užkasti bandelių.

Tokios Vilniaus krašto parapijų tikinčiųjų kelionės į Kalvarijas tėsdavosi nuo Sekminės iki Visų Šventųjų švenčių.

Nepamirštamas įvykis Genovaitei gyvenime – Atėtininkų suvažiavimas Kau ne (datos neprisimena), kur ją pasiuntė Studentų sajunga, ir susitikimas su daini-

(nukelta i 11 p.)

PALŪŠĖS METRAŠTININKĖ (atkelta iš 10 p.)

ninku Kipru Petrusku, kuris jai padovanojo tautišką prijuostę. (Šiuo metu prijuostė saugoma Aukštaitijos nacionalinio parko Informaciniame centre).

G. Kisielytė dalyvavo "Romuvos" klubo veikloje, buvo klubo narė. "Romuvos" klubo istorija tokia: "Ateitininkai Vilniuje ėmė burtis jau 1911 m. Nuo 1913 m. vyko ir ateitininkų suvažiavimai. 1923 m. Vilniaus lenkų kuratorija "Ateitininkus" uždare. Vėliau ateitininkai persitarkė į "Atžalą" ir eucharistinius. 1930 m. prie Vilniaus lietuvių studentų sąjungos susidare ateitininkų "Vilties" vienetas ir jų veikla telkėsi prie šv. Mikalojaus bažnyčios. 1935 m. leidimai steigti lietuviškas organizacijas nebuvo duodami. O klubams steigti nereikėjo administracinių leidimų. Todėl to meto katalikių šviesuomenė susibūrė veikti Romuvos klubo vardu.

Klubo tikslas – išryškinti naujus vadovus lietuvių draugijoms. Klube buvo rengiamos arbatėlės, švenčiamos klubo narių gimimo dienos. Visa tai buvo tik priedanga rimiui politinei veiklai.

Genovaitė priklausė Vilniaus lietuvių katalikų blaivybės draugijai, kuri buvo įkurta 1912 m. prie šv. Mikalojaus bažnyčios.

"Šv. Mikalojaus bažnyčia" – ankstyvosios gotikos XVI a. architektūros paminklas. 1901 m. klebonu paskirtas kun. J. Kukta, pradėjės sakyti lietuviškus pamokslus. 1924 m. klebonu paskirtas kun. K. Čibiras, žuvės klebonijoje 1944 m. lenkų okupacijos metais. 1920-39 m. šv. Mikalojaus bažnyčia buvo vienintelė, išlikusi lietuvių žiñoje."

Draugijos tikslas – propaguoti blaivybę. Prie šv. Mikalojaus bažnyčios buvo salė, kur vykdavo susirinkimai. Genovaitė išvykė į kaimus metu kalbėdavo kaimiečiams apie blaivybę.

1936 (ar 1937) m. Laikinas Vilniaus lietuvių komitetas organizavo 1 mėnesio kooperatininkų kursus. Genovaitė juos baigė. Kursų tikslas buvo aiškinti žmonėms, kaip apsaugoti, ypač kai muose, nuo nesažiningu parduotuvių savininkų. Agituodavo, kad lietuvių kurta par-

duotuves, kooperatyvus, nes lietuvių neigiamai žiūrėjo į prekybą.

1939 m., uždarius S. Batoro universitetą, G. Kisielytė buvo baigusi Humanitarinių mokslo fakulteto filosofijos skyriaus pedagogikos specialybės 4 kursus. Gavo pažymėjimą, kad išlaikė valstybinius egzaminus, bet nespėjo parašyti diplominio darbo, todėl diplomą negavo.

Po universiteto uždarymo G. Kisielytė dirbo Lietuviai labdarybės draugijos komiteto sekretore. 1939 m. pabaigoje susiorganizavo neoficialus Vilniaus moterų šaulių štabas. Neprisklausoma Lietuva organizavo šalpos fondą – Genovaitė dalyvavo šioje veikloje. Veiklos esmė – apgyvendinti ir įdarbinti žmones, atvykusius iš Baltarusijos. Štabas veikė 2-3 mėn. S. Batoro universitetą uždarius, G. Kisielytė mokėsi lietuviškame universitete 1940-42 m. Pateko tik į III kursą, nes iš 4-rių metų studijų S. Batoro universitete buvo užskaitytė 2 kursai.

1940-1944 m. dirbo archivare, sekretore Valstybiniamė centriniame archyve.

1944-45 m. Liaudies švietimo komisariate iki-mokyklinių įstaigų skyriaus viršininkė.

1946 m. Vilniaus vaikų TBS sanatorijoje – vyr. pedagoge.

1946-1954 m. Valstybinė centrinėje mokslinėje bibliotekoje spec. redaktore, bibliografe ir tuo pat metu Respublikiniam metodiniame kabinete pedagogė-metodiste.

1954-1962 m. Vilniaus miesto vaikų ligoninėje – pedagoge-auklėtoja.

1962-1966 m. Respublikiniam mokytojų tobulinimosi institute iki-mokyklinių įstaigų kabinete metodininkė.

1947-1957 m. Vilniaus medicinos mokykloje dėstė pedagogiką. Parengė leidinį "Ankstyvosios vaikystės antrosios vaikų grupės kalbos ir aplinkos pažinimo ugdymas", išleistą Vilniuje 1965 m.

Dabar Genovaitė gyvena Palūšėje, tėvų namuose.

Rita RAMANAUSKIENĖ

JAUNIEJI EKOLOGAI STOVYKLAVO PALŪŠĖJE

Vedlių komanda: (pirme eilėje, iš kairės į dešinę) latvių grupės vadovė Sandra Jonikane, komandos formavimo koordinatorius Tadas Kasmauskis, stovyklos viršininkas Linas Stanaitis ir JAV Taikos korpuso savanorė Judy Bennett; (antroje eilėje) lietuvių grupės vadovas Andrius Degulys, norvegų grupės vadovė Trine Jorgensen, baltarusių grupės vadovė Česlava Zakrevskaja ir norvegų grupės vadovas Gunaras Dalengas.

fot. J. BENNETT

Būtent jos ir Editos Kondrotienės pasiūlyta, idėja surengti tarptautinę jaunimo ekologinę stovyklą buvo pripažinta geriausia.

Ir štai, lygiai po metų, liepos 17 d., į Palūšę sugėjo jaunimas iš Baltarusijos, Latvijos, Lietuvos ir Norvegijos – iš viso net 30 moksleivių, besidominčių ekologinėmis problemomis ir mokančių anglų kalbą. Pirmiausia jiems reikėjo laiko susipažinti, apsiprasti vieniems su kitais, kad išnykštų bendravimo barjerai ir atsirastų bendrumo jausmas. Tačiau tam paprastai prireikia poros savaicių. O ką daryti, kai visa stovykla trunka tik 10 dienų?

Siai problemai išspręsti yra sukurtos specialios metodikos, kurias ypač plačiai taiko daugelio jaunimo organizacijų vadovai. Vieną iš jų pasikvietė ir stovyklos organizatoriai. Tadas Kasmauskis dirba Kauno jaunimo nevyriausybinių organizacijų centre. Jis yra vadovavęs ne vienai stovyklai, tame tarpe ir tarptautinių. Šio-

Verda darbas – rengiamas gamtos takas.

fot. J. BENNETT

(nukelta į 12 p.)

JAUNIEJI EKOLOGAI STOVYKLAVO PALŪSĖJE

(atkelta iš 11 p.)

je stvykloje jam teko pravesti grupės (komandos) formavimo pratimus. Jų metu stovyklautojai gavo tokias užduotis, kurias įvykdinti galėjo tik dirbdami išvien. O juk niekas kitas taip negriauna tarpusavio bendravimo barjerą, kaip bendras darbas. Kitas šiu užduočių tikslas – padėti pažinti save, atrasti savo vietą kolektyve. Po vieną dieną trukusius susipažinimo ir dvi dienas trukusio žygio stovyklautojai jau buvo pasirengę imtis žymiai sudėtingesnių užduočių. Pirmoji iš jų – įrengti gamtinį taką. Iš Dzūkijos nacio-

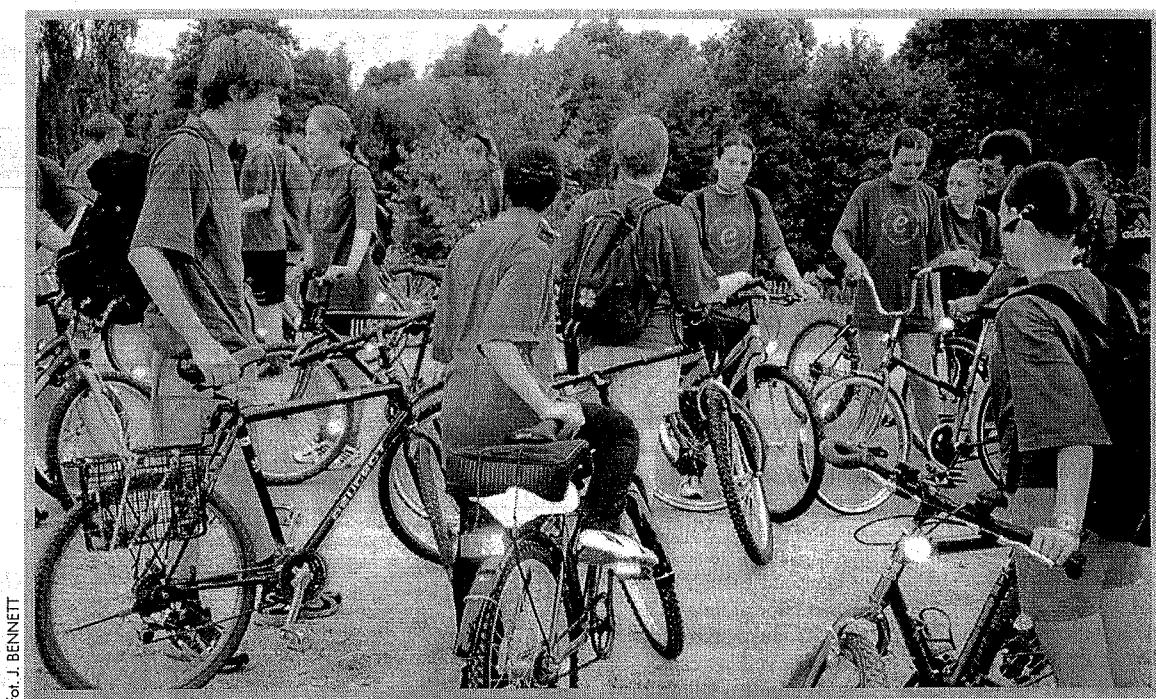

foto J. BENNETT

Ekologiniams dviračių žygui pasiruošę.

Grupės (komandos) formavimas: vykdoma viena iš užduočių.

foto J. BENNETT

jo laiko ir savotiškoje spartakiadoje dalyvauti, ir Tarzaną aplankytį. Vietoj sporto rungčių buvo parinkti įvairių šalių senoviniai sportiniai žaidimai, kuriuose dalyvauja komandos, todėl pralaimėjusių nebuvo. O pas Tarzaną kai kurie spėjo ir pirtelėje išsperti.

Taip jau sutapo, kad tuo metu, kai Palūšėje stovyklavo būrys ekologija besidominčio jaunimo, kitas ekologija susirūpinusių būrys mynė dviračių pedalus. Tai tradicinio tarptautinio ekologinio dviračių žygio "Ap-link Lietuvą" dalyviai. Žygio finišas buvo numatytas liepos 23-ą dieną Ignalino-

je. Paskutiniam žygio etape dviratininkai aplankė Aukštaitijos nacionalinio parko įžymybes: Kirdeikių ir Palūšės bažnyčias, Senovinės bitininkystės muziejų, Ginučių malūnų ir piliaakalnį, Ladakalnį. Šiame etape juos lydojo ir ekologinės stovyklos dalyviai. Stovyklos pradžioje jie keliavo valtimis ir pėsčiomis, todėl dabar labai džiaugėsi galį pasidairyti po parką ir mindami ekologiskos transporto priemonės – dviračio pedalus.

Stovyklos tikslas buvo ne tik mokyti jaunimą spręsti ekologines problemas, bet ir suteikti jiems galimybę susipažinti su kitų šalių kultū-

ra. Todėl kiekviena šalis surėngė po kultūrinį vakarą. Jų metu pristatė senovinius pačiočius, žaidimus ir netgi tradicinius patiekalus.

Vėju praužė tos dešimt dienų. Atsisveikindami stovyklautojai neslepė ašarą, tuo išsiduodami, kad jiems Palūšėje buvo gera. Kai kurie net rizikavo pavėluoti į autobusą – taip sunku buvo išsiskirti.

Tylu tapo Palūšėje, vi siems išvažiavus. Iki kitų metų? Juk kitaip metais stovykla numatyta Latvijoje! Ech, gaila. Bet juk jei ne ši, bus kita – ar maža gamtą mylinčių jaunu žmonių?

Linas STANAITIS

nalino parko mokslinio bendradarbio Mindaugo Lapelės pasisémė žinių, jaunieji ekologai jau kitą dieną pakvietė į tako atidarymą, kuriame dalyvavo ir būrelis Palūšės poilsiautojų. Kadangi pats Prezidentas atvykti negalėjo, kaspina perkirpti teko jo žmonai. Beje, ponią Almą labai vykusiai suvaidino Judy Bennett.

Vėliau stovyklautojai diskutavo energetikos klausimais. Ypač dideli ginčai kilo po apsilankymo Ignalinos atominės elektrinės informacijos centre ir Ignalinos šiluminėje katilinėje. Tačiau svarbiausia, ką jie galbūt suprato, kad nėra aplinkai visiškai nekenksmingų energijos šaltinių, ir kad kiekvienu atveju labai svarbu įvertinti ne tik pelną ar išlaidas, bet ir socialines problemas, o taip pat ilgalaikį poveikį aplinkai. Tuo

jie dar labiau įsitikino pasikeitę informacija apie savo šalių ekologines problemas.

Be visų ekologinių užduočių stovyklautojai turė-

foto J. BENNETT

Tarptautinės ekologinės stovyklos "Mėlynieji ežerai" dalyviai.

EKOMARATONAS

Šie metai Lietuvos keliautojų sportui ypatingi tapo tuo, jog pirmą kartą mūsų šalyje buvo surengtas ekologinis išvermės maratonas "EKO LIETUVA – 2000". Aukštaitijos nacionaliniame parke birželio 30 – liepos 2 dienomis vykusį renginį organizavo Klaipėdų klubas, Lietuvos keliautojų sąjunga, Lietuvos turizmo asociacija ir Panevėžio triatlono klubas. Organizuojant maratoną labai daug padėjo Krašto apsaugos ministerija. Prizus įsteigė Ignalinos bei Molėtų savivaldybės, sporto ir turizmo prekių parduotuvės "G. M. Umarai", "Atletas" bei "Vytaro turas", žurnelas "Keliionių magija", UAB "TeleMedia".

Renginio tikslai – skatinti ekologiskai švarų turizmą, kraštą pažinimą bei suteikti galimybę pasitikrinti fizinę ir dvasinę išvermę. Per 3 dienas, keliaudami pėsčiomis, dviračiais ir baidarėmis, dalyviai turėjo įveikti 260 km atstumą.

Didelių maratono nuotolių ir sunkių salygų nepabūgo dešimt komandų, po keturis naujus kiekvienoje. Maratone varžėsi labai įvairaus amžiaus žmonės – nuo 19 iki 45 metų, bet vyraujančios dalyvių amžius buvo apie 27–28 metus.

Pagrindinė maratono "EKO LIETUVA – 2000" stovykla įsikūrė 4 km nuo Ignalinos, Jonalaukyje, prie Dringio ežero.

Maratono atidarymo ceremonijoje dalyvavo Aukštaitijos nacionalinio parko direktorius Algirdas Panavas. Direktorius pasveikino maratono dalyvius ir palinkėjo jiems sekmes ir išvermės.

Pirmais varžybų diena prasidėjo nusileidimu virvėmis

iš 15 metrų aukščio Jonalaukio turistinės bazės bokšto. Vėliau sekė oro perkėla per griovą, po kurios komandoms teko nėšti apie 55 km orientuojantiesi žemėlapio pagalba ir ieškant kontrolinių punktų, keletą kilometrų neštuvoose nešti "sužeistąjį".

Oras maratono dalyvių tikrai nelepinio. Visas savaitgalis buvo lietingas. Ypač negailestingai lietus merkė pirmają, pėsčiųjų etapą, dieną. Pasak dalyvių, kartais jie nebematydavo porą metrų priekyje bėgantį kolegos kojų. Vien tik balta lietaus siena. Kiaurą dieną negailestingai merkiami lietaus, bėgantieji jau nebekreipdavo dėmesio į šlapią aukštą žolę, bolas ar upelius.

Dalyviai pasakojo, kad nacionaliniame parke atrado tokią vietą, kokių net neįtarė esant Lietuvoje – kone tikru, sunkiai praeinamų, džiunglių. Kai kuriems teko net ir pelkėse murkdytis. O įspūdingiausia bėgimo dalis, anot daugelio, buvo durpių briketų stertos, per kurias jie šokinėjo tarsi per

dirbtines kliutis.

Po ilgos, šaltos ir šlapios dienos dalyviai turėjo galimybę išsidžiovinti partyje.

Kitą dieną komandos dviračiais numynė 145 km, kai kurių beklaidžiodami sukore ir daugiau – apie 160 km. Nutrinčios dviratininkų sedynės apie maratona priminė dar gerą sa-

foto R. URBAKAVIČIUS

... baidarių etape...

"Autoforto" komanda persikelinėjanti per griovą...

foto R. URBAKAVIČIUS

... ir dviračių trasoje.

vaitę ir jam pasibaigus. Antroji maratono diena pareikalavo ypatingos išvermės, nes vos nulipus nuo dviračių, teko prabėgti 18 km naktinio orientavimosi etape.

Trečiojo, baidarių, etapo trasa – 38 km – driekėsi ežerais, upeliuose, protakomis. Ši diena daugelui buvo ypatingai azartinė. Tokia ji tapo todėl, kad galima buvo pasirinkti įvairią taktiką – plaukti protakomis ir per ežerus ilgesniuoju keliu, arba persinešti baidares per Šiliniškių gubrį ir sąsiaurius iš vieno ežero į kitą, taip gerokai sutrumpinant atstumą. Viena komanda, persinešinėdama baidares sausuma ir neteisingai suorientavusi žemėlapyje, šiek tiek pasibaškė su savo laiveliais miškuo.

Jau nuo pat varžybų pradžios stipriai išsiskyrė komandų pajėgumas. Visą trasą įveikė septynios komandos iš dešimties. Nugalėjo "Mažeikių turistų klubo" komanda. Antrąją vietą laimėjo komanda "Autofortas" iš Vilniaus. Tretieji buvo "Grafikos" komanda, taip pat vilniečiai. Mažeikiškiai maratono trasoje užtruko kiek daugiau nei 25 val. Kitos komandos nuo lyderio atsiliko nuo 46 min iki 17 val.

Pasak maratono organizatorius ir ANP direktoriaus A. Panavos, ekologinis maratonas tikrai pateisino savo vardą ne vien tik dėl ekologiskai švarų keliaivimo priemonių, bet ir dalyvių bei juos palaišančių komandų samoninguumo dėka: gamta buvo ypatingai saugoma, neprišukšlinta nei pagrindinės sto-

foto L. STANAITIS

"Sužeistaji" neša "Mažeikių TK" komanda.

vyklos vietoje, nei trasoje.

Po maratono dalyviai gan greitai pamiršo nutrintas kojas, geliančius sanarius ir kitus sunkumus. Daugiau kalbėta apie grupės psichologinį suderinamumą, kartu patirtus ir juos suartinusius išgyvenimus bei nuotykius. Kai kurių nuomone, per tas tris dienas jie ir moraliskai, ir fiziškai išgyveno, išjautė, išvargo tiek, kiek sunkiae kalnų žygje tenka išgyventi ir pavargti per tris savaites. Visi jautėsi dėkingi maratono organizatoriams už suteiktą galimybę šių taip išbandyti save.

Visos maratono praėjusios komandos gavo prizus. Pirmos vienos laimėtojai – "Mažeikių TK" – komanda namo išvažiavo su naujutėliaisiais dviracių. Kitos komandos džiaugėsi vertingu turistiniu inventoriumi.

Jurga ŠARSKUTĖ

Nugalėtojai su šypsenomis ir prizais - dviračiais - apdovanojimų ceremonijos metu.

NORINTIEMS PAŽINTI GAMTOS PASLAPTIS

PATARIMAI GRYBAUJANČIAM

Viduvasaris. Laukuose subrėsta rugai, miškuose pradeda rausti uogos. Tokiu metu palijęs lietus ir virš miško nusidriekęs rūkas praneša apie prasidėjusį grybavimo arba "tyliosios medžioklės" sezoną.

Grybai – baltymų ir riebalų, vario, kalio, mangano, jodo, geležies, cinko, vitaminų A, B₁, B₂, C, D, PD ir sandėlys. Šviežiai paruoštai baravykai naudingesni už svogūnus, morkas, kopūstus, maistingesni už jautinėnų, vištieną ir kiaušinius. Iš grybų ruošiamos sriubos, padažai, juos kepa, jais girdina mėsos ir žuvies patiekalus, marinuoja, džiovina, konservuoja. Net maži jų kiekiai suteikia patiekalamams specifinį kvapą ir skonių. Prancūzai juokauja, kad su grybų padažu galima suvalgti net seną puspadį.

Pradedančiam grybautojui susiruošus iš grybų "medžioklė" vertėtų pasiimti kompasą. Dažnai buvojančiam miške užtenka ir laikrodžio – jo pagalba galima nustatyti pasaulio šalis. Kol Lietuvoje nebuvo keičiamas laikas drąsiai sakydavome – 3 val. ryto saulė būna ŠR, 6 val. – R, 9 val. jau PR, 12 val. – P. Nuo 15 val. saulė persikrausto į PV, 18 val. – V, o 21 val. – ŠV. Giedrų dieną laikrodis puikiai atstoja kompasą. Prityrusiam grybavimo mėgėjui pats miškas – kompasas. Skruzdėlynai visuomet būna pietinėje medžio ar kelmo pusėje. Šiaurinėje pusėje senų medžių kamienai visad grubesni, daugiau kerpių ir samanų, pietinėje – daugiau šakų. Uogos pirmiausia parausta nuo pietinės pusės, toje pusėje ir medžių šakos tankesnės. Miškas turi ir kitokių paslapčių, kurias suprasite tik dažniau tame lankydami.

Kad būtų patogiau grybauti susiraskite ilgėlesnę šakelę dvišaku galu. Ja praskleisite medžių šakas, nubrauksite voratinklius, pajudinsite uogienojus – tik jokiui būdu neardykitė miško paklotės.

Surinktus grybus geriausia dėti į pintą krepšį. Maišeliuose ir kuprinėse jie susitrins, o negaudami oro kibiruose tik pradės greičiau šusti. Gal tik voveruškos ir kelmučiai beveik nieko nebijo.

Trapius grybus – ūmėdes, gruzdus, rudmėses ir kt. reikia dėti kepurėlėmis į apačią, nupjauto kotelio ilgis turi būti apie 1,5 cm. Minkštus grybus – baravykus,raudonikius, lepišius, paberžius ir kt. į krepšį dedame šonu su visa kojele.

Nevalytų grybų ilgai laikyti negalima. Kuo greičiau juos reiktų paruošti: virimui, džiovinimui, südymui, ir sutvarkyti pagal numatyta pa skirtį iki galo.

Labai grubiai skaičiuodami mūsų miškuose rasime apie 100 valgomų grybų rūšių, grybautojų krepšiuose – dažniausiai apie 25 rūšis. Pavyzdžiu mūsuose dėl išvaizdos nemégstama žvynabudė Prancūzijoje – delikatesas, mėšlagrybis Čekijoje – vienas populiariausiai gry-

bu.

Grybai – keisti ir dar labai mažai pažįstami mūsų planetos gyventojai. Šiandien laikome juos augalais, nors jie neturi nei šaknų, nei antžeminės dalies. Pats grybas gyvena pasislėpęs po žeme. Tai – grybiena. Atitinkamos rūšies grybiena bendrauja su tam tikrais, tik jai patinkančiais medžiais. Dar daugiau – grybiena negali gyventi be medžių, o daugelis medžių – be grybiens.

Tai, ką mes vadiname grybais ir renkame valgymui – grybienos vaisiakūnai, organai skirti sporą "išmėtymui". Kiekviena spora – grybo sėkla. Jei ji patenka į palankias augimui sąlygas, tai sukuria naują grybieną – ploniausią siūlelių rezginį, kažkuo primenantį pelėsių "siūlus" ant duonos. Kiekvienas grybas turi nuo šimto milijonų iki dešimties milijardų sporų.

Grybiena – labai trapus derinys. Profesionalus grybautojas, tikrasis "tyliosios medžioklės" mėgėjas sten-

giasi jos nepažeisti. Jis niekad neraus grybo su "šaknimis" lyg buroko, o nupjaus jo kotelį virš grybienos. Baravykų, raudonikių ir kitų minkštų grybų geriau net nepjauti, o pasukinėjus į visas puses lengvai atskirti nuo grybienos, o atsiradusia duobutę užpilti žemėmis ir lengvai prispausti koja. Taip grybaujant grybiena pažeidžiama mažiausiai ir lengviausiai "užgyja".

Palaipsniui augdama tvirta grybiena gali gyventi dešimtis ir net šimtus metų, dovanoti gausų derlių. Žmonės, kurie rauna grybus su "šaknimis", draisiai galime vadinti brakonieriais, barbarais, grobuonimis, nes jie sunaikina sekaničių ir daugelio ateisiančių metų derlių.

Prityrės grybautojas atskelia anksti, kad prašvitus jau būtų jam reikalingoje miško vietoje. Nenukritus rasai grybai geriau matomi, o iš saulės blykčiojimai neklaidina. Rytais grybai būna tvirti ir švieži, nes jau irodyma, kad aktyviai jie auga

naktį. Šviesią mėnesienos naktį galima net stebeti grybų augimą. Vakare jis mažutis lyg gėlė, o ryte jau kaip degtukų dėžutė! Išties stebuklinga, tiesa?

Grybų amžius labai trumpas: 10-11 dienų. Manoma, kad tinkamiausi rinkimui – septyniadienai grybai. Kai subrendus sporoms grybai pradeda senti, minkštėja, glitėja, atsiranda kirmelių (kirmelės – grybo musių lervas). Tokių rinkti nepataria mažiausiai, o kartais net nuodingi.

Prityrės (ir, sakykim, tikras) grybautojas nepaliks senų grybų vietoje. Jis nepatingės juos nupjauti ir padžiauti ant medžio šakos ar padėti kur aukščiau. Išdžiūvusias sporas vėjas išnešios plačiau, o sekančiais metais bus galima tiketis geresnio derliaus.

Pradedančiam grybautojui reikštų rinkti tik gerai pažįstamus grybus. Jei jau labai įdomu, galima pasiimti keletą "nepažįstamųjų" ir pasitikslinti knygą ar patyrusio kolegos pagalba.

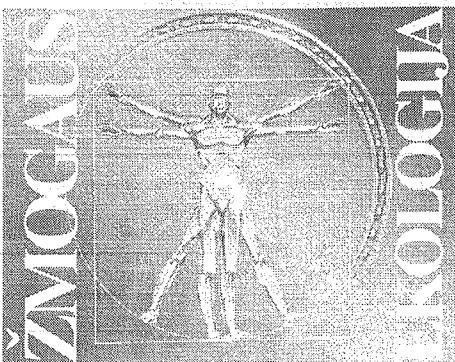
Baravykai – vertingiausiai grybautojo trofėjai. Jie dažniausiai auga mišriuose miškuose, šiaurinėje medžio pusėje. Baravykai turi "palydovus". Šalia jų dažnai auga raudonosios musmirės, išskuria skruzdėlynai.

Dažnai grybautojas jaučia malonumą "pasitycioti" iš nuodingų grybų, šungrybių. O be reikalo. Šie grybai taip pat reikalingi miškui: jų grybiena vandeniu ir azotu maitina medžių su kuriais "sutaria" sakus. Nenudingų grybų yra labai nedaug.

Pagal užsienio spaudą paruoše D. Savickaitė

Grybo pavadinimas	Gegužė			Birželis			Liepa			Rugpjūtis			Rugsėjis			Spalis		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Valgomasis bobausis	■	■	■															
Valgomasis briedžiukas	■	■	■															
Tikrinis baravykas							□			■	■	■	■	■	■	■	■	■
Baravykas raudonviršis					■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Baravykas lepšė		□			■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Piengrybė rudmesė										□						■	■	■
Paprastasis kelmutis										□						■	■	■
Piengrybis paberžis										□						■	■	■
Tikroji ūmedė, kitos							□			■	■	■	■	■	■	■	■	■
Žalsvasis baltikas										■	■	■	■	■	■	■	■	■
Baravykas kazlėkas					□		■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

- - pirmieji grybai,
- - dygsta, kai šiltas mėnuo,
- - dygsta balandžio pirmoje dekadeje ir vėliau,
- - grybavimo metas,
- - dygsta masiškai,
- - dygimo pabaiga.

ERDVĖ

Turbūt visiems teko girdėti ar pajusti, kad egzistuoja asmeninė erdvė, turinti įtakos mūsų elgesiui. Erdvė tarp žmonių yra išorinė vidinio nusistatymo išraiška. Iš jos galima spręsti apie žmogų, jo simpatijas ir antipatijas. Anot Amerikos psichologo E. T. Halo, ją galima suskirstyti į 4 pagrindines zonas:

Intymi zona (nuo 15 iki 46 cm). Ši zona skirta labai artimam bendravimui, susijusiui su intymiaus jausmais. I ją išleidžiame tik artimuosius. Kitiems žmonėms nedera veržtis į šią erdvę.

Asmeninė zona (nuo 46 cm iki 1,2 m). Tai patogiausias atstumas asmeniniams pokalbiui.

Socialinė zona (nuo 1,2 m iki 3,6 m). Šis atstumas išlaikomas tarp žmonių, kuriuos sieja dalykiniai santykiai ir artimesnis bendravimas nepageidaujamas (arba neužsimenzgės).

Dalykiškai bendraujant naudinga turėti tokį ar panašų algoritmą:

1 žingsnis. Pasiekiamas tarpusavio supratimas.

2 žingsnis. Speciali dalis – aptarimas, paivairintas faktais, skaiciuais, datomis.

3 žingsnis. Motyvavimas (pirkti, pasirašyti sutartį, užsukti dar kartą).

Isidėmėkite: pirmosios septynios dalykinio pokalbio minutės nulemia būsimą rezultatą.

Patarimai:

- geriau pasakyti mažiau nei kalbėti be reikalo,

- vengti ilgu išvedžiojimų,

- kalbėti klientui suprantama kalba.

Visuomeninė zona (toliau nei 3,6 m). Ši atstumą išlaikome bendraudami su žmonių grupė, pavyzdžiu, per viešas paskaitas, skaitydami pranešimus. Tokiu atveju dėmesys kreipiamas ne į atskirą žmogų, bet į visą grupę. Ryšiai tarp žmonių šioje grupėje beasmeniai, formalūs.

Neteisingas erdvės panaudojimas gali paversti niekais geriausius sumanyimus. Peržengę svarbaus potencialaus kliento asmeninės erdvės ribą, galime nuteikti jį prieš save, o kartu – prieš firmą ir jos produkciją. Klientas, asmeninio pokalbio metu "laikomas" trijų metrų atstumu, gali pasijusti nustumtas ir ignoruojamas. Todėl siūlytume išidėmėti šiuos patarimus:

- **Išmokime išnaudoti skirtingas erdves, lankščiai pereiti iš vienos į kitą.**

- **Visuomeninė zona tinka bendraujant su**

grupe, tad nesusitelkime ties vienu pašnekovu.

- Kalbantis su vienu žmogumi, geriau pasirinkti socialinę zoną.

- Jei pokalbiui norime suteikti asmeniškumo atspalvį, pamažu pereikime į asmeninę zoną.

- Venkime brautis į intymią zoną arba, jei tai darome, stebékime pašnekovo reakciją.

KALBA

Kalba naudojamės tam, kad perduotume savo mintis kitiems. Vartojojami žodžiai atspindi mąstymo būdą, potyrių sistemą. Isivaizduokime tris žmones, kurie perskaitė tą pačią knygą.

Pirmasis pasakoja, kiek daug šioje knygoje **paramė**, kokie puikūs pavyzdžiai, *iliustruojantys* aprašomą dalyką, knyga labai aiškiai parašyta.

Kitam nepatinka knygos **tonas, režiantis** stilium. Jis negalėjo *įsklausyti* į autorius idėją ir norėtu apie tai *pakalbėti*.

Trečasis jaučia, kad knygoje viskas **pasversta**, jam patinka būdas, kuriuo autorius **perteikė** reikiamas idėjas.

Kiekvienas požiūri į perskaitytą knygą išreiškia skirtingai. Kad ir ką skaitytojai manytų apie knygą, juos pirmiausia skiria tai, **kaip jie galvoja** apie ją. Pirmasis mąsto vaizdais, antrasis – garsais, trečasis – pojūčiais. Jutiminius procesus nusakantys žodžiai – prieveiksmiai, įvardžiai, veiksmažodžiai – vadinami **predikatais**. *Yra trys pagrindinės potyrių sistemos: regimoji* (vizuali), *girdimoji* (audicinė) ir *jutiminė* (kinestetinė). Iprastas vienos rūšies predikatų vartojimas nusako vyraujančią žmogaus potyrių sistemą.

Ištyrinėjus knygos kalbą, galima sužinoti jos autorius potyrių sistemą. Klasikinėje literatūroje rasime turiningų ir įvairių predikatų rinkinių.

Žodžiai "suprasti", "paaikinti", "galvoti", "manyti" neutralūs potyrių sistemų atžvilgiu. Mokslo veikalose jų yra daugiausia, nes manoma, jog šie žodžiai "objektyvesni". Tačiau skaitytojas juos gali suprasti sau tinkamiausiu būdu. Taip gimbsta akademiniai ginčai, kuriuose kiekvienas yra savaip teisus.

Nuostabu klausytis kitų ir atrasti predikatų. Tie, kurie mąsto vaizdais, džiaugiasi aptikę vaizdingų posakių. Jei mąstome pojūčiais, tai pajusime būdą, kuriuo žmonės patiria sekme, o jei galvojame garsais – įdėmiai įsklausykime į tai, ką kalba aplinkiniai. **Norint, kad veikla būtų sekminga, svarbu atpažinti savo klientų mąstymo būdą ir vartoti jiems suprantamus predikatus.**

Bendraudami su žmonėmis (geros komunikacijos paslaptis!) kreipkime dėmesį **ne tiek į tai,**

kas kalbama, kiek į tai, kaip kalbama. Norėdami sukurti tarpusavio ryšį, prisiderinkime prie kito žmogaus predikatų. Tada kalbésime jam suprantama kalba ir išsakysime mintis kaip tik tuo būdu, kuriuo pašnekovas mąsto.

Sėkmė priklausys:

- nuo pojūčių stiprumo ir sugebėjimo pamatyti, išgirsti ar pajusti kitų žmonių lingvistines savybes (vadinamas "paternais");

- nuo to, ar turime pakankamą žodžių atsargą, kad galėtume adekvacių reaguoti kiekvienoje potyrių sistemoje.

Tarp žmonių, mąstančių tokiu pat būdu, daug greičiau užsimezga tarpusavio ryšys. Tai galime pajusti įsklausę į partnerio vartojamus žodžius, nors ir nesutariame tuo pačiu klausimui.

Bendraudami su žmonių grupe, vartokime įvairius predikatus. Vizualikams suteikime galimybę pamatyti tai, apie ką kalbame. Akustikams leiskime aiškiai ir garsiai mus išgirsti. Prisiderinkime prie kinestetikų, kad jie pajustų mūsų kalbos prasmę. Jei kalbame, naudodamiesi tik viena sistema, rizikuojame, kad 2/3 auditorijos nesiklausys.

MĀSTYMAS

Kitas veiksny, turintis įtakos bendravimo stiliumi, - mąstymo proceso organizavimas arba vyraujanties mąstymo būdas. Galima skirti du mąstymo modelius. Kai kurie žmonės daugiau dėmesio skiria bendroms idėjomis ir sąvokoms. Kitie, atvirkščiai, labiau linkę į nuolatinį veiksmą, detalizuotą veiklą. Pirmuosius galima apibūdinti kaip "didelio formato", kūrybingus žmones, svajotojus, antruosius – kaip smulkmeniškus, bet gerus organizatorius. Pirmasis, apsilankės parodėje, teirausis: "kas nauja?", antrasis – "kiek patikima?", "kas ši produkta jau vartoja?" ir pan.

**VISUMINIS
MĀSTYMAS**
nekreipiama dėmesio į

**DETALIZUOJAMASIS
MĀSTYMAS**
kreipiama dėmesys į smulkmenas

skiriama dėmesys iš karto keletui užduočių
užduotys baigiamos ne vienu metu
neužbaigus viena, galima pereiti prie kita
būdinga visuminė analizė

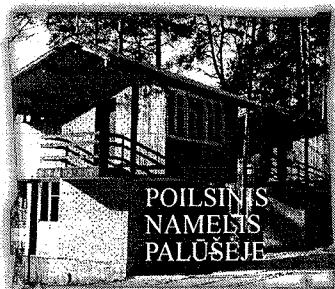
susitelkiama ties viena užduotimi

užduotys vykdomos nuosekliai

baigus viena, pradedama kita

būdinga loginė konkreči analizė

Raimundas KAIRAITIS

TURIZMO CENTRAS "PALUŠE"

TEIKIAMOS PASLAUGOS

**Nakvynė
Maitinimas
Ekskursijos**

**Sportinės varžybos
Kultūriniai renginiai
Žygiai valtimis**

**Pasivažinėjimas arkliais
Kaimiška pirtelė
Inventoriaus nuoma
Patalpų nuoma**

TEIKIAMU PASLAUGU KAINOS

Dviviečiai kambariai su patogumais 60-95 Lt parai

(WC, šaltas, šiltas vanduo, vonia, dušas, šaldytuvas. Sąlygų maisto gaminimui nėra. Žiemą kambarai šildomi.)

Vasaros tipo nameliai (1,2,3,4 – viečiai kambariai) 10-45 Lt parai

(WC, šaltas, šiltas vanduo, dušai atskiroje patalpoje. Sąlygų maisto gaminimui nėra.)

Korpusas (1,2,3,4-viečiai kambariai) 20-40 Lt parai

(WC, šaltas, šiltas vanduo, dušas koridoriaus gale. Sąlygų maisto gaminimui nėra. Žiemą kambarai šildomi.)

Ginučių vandens malūnas (2,3-viečiai kambariai) 40-60 Lt parai

(WC, šaltas, šiltas vanduo, dušas, virtuvė bėndo naudojimo.)

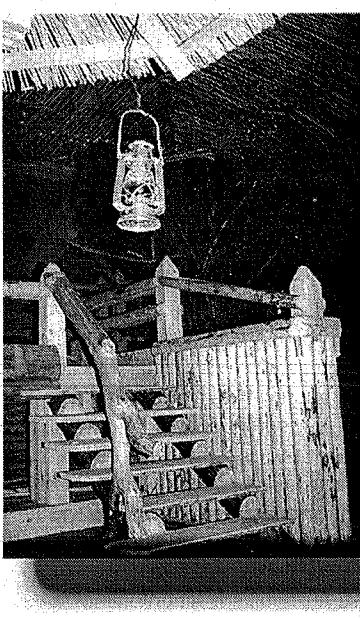

Valties nuoma 1 valandai	– 6 Lt
1 parai	– 25 Lt
Stalo tenisas 1 valandai	– 2 Lt
Pirtis vakarui	– 50 Lt
Pirtis vakarui su sale	– 120 Lt
Ekskursijų vadovas 1 valandai	– 20 Lt
Vadovas žygiai 1 valandai	– 10 Lt
Vadovas žygiai 1 parai su nakvyne	– 80 Lt
Pasivažinėjimas arkliais su brička arba rogėmis 0,5 val.	– 20 Lt
moksleiviams	– 12 Lt

Vasaros sezono metu

100 vietų "Aukštaičių užeiga" laukia jūsų nuo ankstaus ryto iki vėlyvo vakaro. Ruošiami banketai, šventinės vakarienės, uždari vakarai. Žiemą prie židinio Jus kviečia - kita 20 vietų užeigos salė.

Redakcijos adresas: Palušė LT-4759, Ignalinos rajonas,

Aukštaitijos nacionalinio parko direkcija.

Redaktorė Dalia SAVICKAITĖ

Viršelyje Andriaus Surgailio nuotraukos

Leidėjas: Aukštaitijos nacionalinio parko direkcija.

SL 516a.

Maketavo Andrius Surgailis

Spausdino UAB "Utenos spausvutė"

2001 m. Užsak. Nr. 116

Tiražas 1000 egz.

Kaina sutartinė